

Diplomová práce

Příprava budoucího učitele hudební výchovy

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

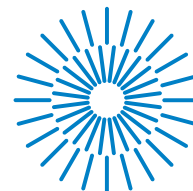
Autor práce:

Bc. Lucie Martanová

Vedoucí práce:

prof. PaedDr. Jiří Holubec, Ph.D.
(PF UJEP)

Liberec 2023

Zadání diplomové práce

Příprava budoucího učitele hudební výchovy

<i>Jméno a příjmení:</i>	Bc. Lucie Martanová
<i>Osobní číslo:</i>	P18000123
<i>Studijní program:</i>	M7503 Učitelství pro základní školy
<i>Studijní obor:</i>	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra primárního vzdělávání
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíle diplomové práce

- 1) zhodnotit současný stav výuky Hv na 1. st. ve vybraných třídách na základě provedeného výzkumu
 - 2) seznámit s aktuálními postupy ve výuce hudební výchovy na 1. stupni s využitím nově vzniklých materiálů (učebnic, pracovních listů), navrhnout vlastní postupy
 - 3) zaměřit se na instrumentální činnosti-využití Orffova instrumentáře, boomwhackery
- Metody výzkumu
- a) studium odborné literatury
 - b) pozorování výuky hudební výchovy na 1. stupni
 - c) vlastní výzkum (dotazování žáků i učitelů)
 - d) aplikace vlastních postupů v hodině
 - e) vyhodnocení výzkumu, průběhu vlastní výuky v kombinaci s poznatky z pozorování
- e) závěr, případné návrhy na řešení

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

Literatura k diplomové práci

1. ALLIGEROVI, Věra a Karel. Hudební abeceda. České Budějovice: Krajský pedagogický ústav, 1968
2. BOSÁKOVÁ, Danuše. Zkušenosti s modernizací hudební výchovy na 1. stupni základní školy. 1976. České Budějovice: Krajský pedagogický ústav, 1976.
3. DANIEL, Ladislav. Metodika hudební výchovy: know how učitele hudební výchovy.
4. HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. Česká Orffova škola. Praha: Supraphon, 1982.
5. CHARALAMBIDIS, Alexandros. Komplexnost hudební výchovy
6. KNOPOVÁ, Blanka a Jaroslav KOUTSKÝ. Písníčko, pojďme si hrát!: metodické poznámky pro učitele. Vyd. 1. Praha: Albra, 2002, 54
7. JAGLOVÁ, Jindřiška. Začínáme s hudební výchovou. Brno: Nová škola, 2010.
8. SEDLÁK, František. Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Praha: SPN, 1985.
9. SYNEK, Jaromír. Didaktika hudební výchovy I. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 68 s. ISBN 80-244-0972-0.
10. ZADRAŽILOVÁ, Pavlína. Organizace hudebního vyučování [online]. 2000
11. ZENKL, Luděk. ABC hudební nauky. 8. vyd., v Editio Bärenreiter Praha vyd. 2. Praha
12. DANIEL, Ladislav, Metodika hudební výchovy: know how učitele hudební výchovy. Vydání 2., Ostrava, Montanex, 1992, ISBN 80-85300-98-2.
13. EHRENBERGER, Jaromír, Rozvoj hudebních představ pomocí vícesmyslové stimulace, Hudební výchova
14. WINKLEROVÁ, Zdena. Hudební výchova – vývoj a význam předmětu s přihlédnutím ke kontextu historie českého školství
15. Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. S. 174.
16. Literatura HELFERT, Vladimír. Základy hudební výchovy na nehudebních školách: (otázka hudebnosti -nutnost školské hudební výchovy).

Vedoucí práce:

prof. PaedDr. Jiří Holubec, Ph.D.
(PF UJEP)

Datum zadání práce:

30. listopadu 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 1. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. prosince 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Ráda bych touto cestou chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce prof. PaedDr. Jiřímu Holubci, Ph.D, za odborné vedení a rady, které mi trpělivě a vstřícně předával. Poděkování patří samozřejmě i mé rodině, rodičům, manželovi a dětem, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Abstrakt

Diplomová práce „Příprava budoucího učitele hudební výchovy“ je zaměřena na výuku hudební výchovy od 1. do 5. třídy základní školy. V diplomové práci jsou vymezeny teoretické znalosti a praktické dovednosti, které by měl učitel ovládat. Jak probíhalo vzdělávání budoucích učitelů v historii a jakým způsobem jsou budoucí učitelé vzděláváni v současné době. Práce obsahuje pohled na výuku hudební výchovy z hlediska školního vzdělávacího programu, jeho velkou revizi a digitalizaci hudební výchovy.

V empirické části je provedeno dotazníkové šetření s přípravami na hodinu. Ty jsou podrobeny rozboru z hlediska aktivit při výuce a uplatnění praktického využití hry na nástroj. Cílem je zhodnotit výuku hudební výchovy, využívání instrumentálních činností žáky. Práce se zaměřuje na „hudebnost“ učitelů a jejich přístupů k hudební výchově. Diplomová práce však řeší i „nehudební“ učitele, jejich dovednosti a vliv na výuku.

Pro zjištění relevantních informací byly pro tuto diplomovou práci zvoleny metody studia odborné literatury, pozorování, vlastní výzkumu, aplikace vlastních postupů v hodině a návrh řešení.

Klíčová slova:

Hudební výchova, učitel hudební výchovy, hra nástroj v hodině hudební výchovy, historie hudební výchovy, studium učitelů na vysoké škole.

Annotation

The diploma thesis "Preparation of the future Music teacher" is focused on teaching Music from 1st to 5th grade of elementary school. There are defined theoretical knowledges and practical skills that a teacher should master. How were the teachers educated in history and how are teachers educated currently. The thesis contains a view on teaching Music from the point of view of school educational program, its major revision and digitization of music education. In the empirical part, a questionnaire survey is carried out with preparations for the lesson. They are analyzed from the point of view of teaching activities and application of the practical use of playing an instrument. The aim is to evaluate the teaching of music, the use of instrumental activities by pupils. Work focuses on the "musicality" of teachers and their approach to music education. For this diploma thesis in order to find out relevant information following study methods were chosen – study of professional literature, observation, own research, application of own procedures in class and the suggestion of solution.

Keywords:

Music education, music teacher, playing an instrument in a music lesson, history of music education, teacher studies at university.

Obsah	
1. Cíl diplomové práce.....	11
2. Úvod	12
3. Hudební výchova	13
3.1. Definice pojmu „hudba“.....	13
3.1.1. Vznik hudby.....	13
3.2. Definice pojmu „výchova“.....	17
3.3. Hudební výchova	17
4. Historie předmětu hudební výchova	18
4.1. Období před osvícenstvím.....	18
4.2. Vzdělání učitelů na přelomu 19. a 20. století	19
5. Historie vzdělávání budoucích učitelů	21
5.1. Historie katedry hudební výchovy Univerzity Karlovy v Praze.....	21
5.2. Katedra hudební výchovy Masarykovy univerzity ⁶⁾	23
5.3. Katedra hudební výchovy v Olomouci ⁷⁾	26
5.4. Technická univerzita v Liberci ⁸⁾	28
5.4.1 Historie ⁹⁾	28
5.5. Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická	29
5.5.1 Katedra primárního vzdělávání	30
6. Studium učitelů na vysoké škole.....	31
6.1. Učitel prvního stupně základní školy	31
6.1.1 Hudební nauka	32
6.1.2 Hra na nástroj.....	32
6.1.3 Vokální činnosti s metodikou.....	33
6.1.4 Didaktika hudební výchovy	33
6.1.5 Sborová praxe	33
6.2. Další učitelé na základních školách ¹²⁾	34
7. Hudební výchova v současném pojetí a její změny	35
7.1 Hudební výchova a školní vzdělávací program.....	36
7.2 Cíle Školního vzdělávacího programu ¹⁵⁾	38
7.3 Porovnání 1. a 2. stupně z hlediska výuky hudební výchovy	39
8. Budoucnost hudební výchovy	41
8.2 Hudební výchova a digitální technologie	43
9. Ideální učitel hudební výchovy	45
10. Výzkum hudební výchovy na základní škole	46
10.1 Sledované skutečnosti	47
10.2 Zhodnocení dotazníků	47
10.2.1 Hra na doprovodný nástroj.....	48
10.2.2 Hudební teorie.....	49
10.2.3 Hudební terminologie	49

10.2.4	Hudební teorie v průzkumu.....	50
10.2.5	Pěvecké dovednosti.....	51
10.2.6	Vokální činnosti ²⁰⁾	51
10.2.7	Hlasová výchova.....	53
10.2.8	Hlasová cvičení.....	53
10.2.9.	Hygiena hlasu.....	54
10.2.10	Dechová cvičení.....	56
10.2.11	Hygiena dýchání a prostředí.....	57
10.2.12	Pěvecké dovednosti v průzkumu.....	57
11.	Zhodnocení dotazníků z hlediska příprav na hodinu	58
11.3	Přípravy na hodinu hudebně zaměřených učitelů	59
11.3.1	Příprava na hodinu ve učitelky A.....	59
11.3.2	Příprava na hodinu učitelky B.....	61
11.3.3	Příprava na hodinu učitelky C.....	62
11.3.4	Příprava na hodinu učitelky D.....	63
11.3.5	Příprava na hodinu učitelky E.....	65
11.3.6	Příprava učitelky F.....	66
11.3.7	Příprava na hodinu učitelky G.....	67
11.3.8	Příprava na hodinu učitelky H.....	69
11.3.9	Příprava na hodinu učitelky I.....	70
11.3.11	Příprava na hodinu učitele J.....	71
11.3.11	Příprava na hodinu učitelky K.....	72
11.4	Speciální pedagogové na základní škole	73
12.	Celkové zhodnocení příprav a dovedností učitelů	74
12.1	Specializace.....	74
12.1.2	Specializace učitele graf 1.....	75
12.2	Hra na nástroj.....	75
12.1.2	Hra na nástroj graf 2.....	76
12.3	Rozsah hry na nástroj.....	77
12.3.1	Rozsah hry z listu graf 3	77
12.4	Hra podle sluchu.....	78
12.4.1	Hra podle sluchu graf 4.....	78
12.5	Pěvecké dovednosti	79
12.5.1	Pěvecké dovednosti graf 5	80
12.6	Znalost hudební teorie.....	81
12.6.1	Znalost hudební teorie graf 6	81
12.7.1	Aktivity při vyučování tabulka 1.....	84
12.7.2	Aktivity při vyučování graf 7.....	84
13.	Návrh řešení.....	86
14.	Závěr.....	88

15.	Seznam použité literatury a elektronických zdrojů.....	89
16.	Přílohy	93

Příprava budoucího učitele hudební výchovy

1. Cíl diplomové práce

Cílem mé diplomové práce je objasnit co vše by mělo být součástí výuky a co vše by měl učitel ovládat. Zjistit aktuální stav výuky hudební výchovy (jak probíhá) na základní škole. Dále, jak jednotliví učitelé na ZŠ Jiříkov přistupují k výuce hudební výchovy. Zda využívají inovativní postupy a metody, zda používají nové materiály atd. Kolik učitelů ovládá hudební nástroj a zda jej používá při vyučování. A navrhnout řešení, která by měla přinést zlepšení v oblasti výuky pro děti.

Diplomová práce by měla poukázat na to, že je celkově výuka hudební výchovy v některých třídách podceněna a není jí přikládán velký význam. Do diplomové práce lze zařadit i téma instrumentálních činností na základní škole, neboť tyto činnosti patří k praktické výuce hudební výchovy.

2. Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila oblast, která je mi velmi blízká. Hudba, zpěv, hra na nástroj a vše, co se týče hudby jsem vždy považovala za moji součást, bez které bych se nemohla realizovat. A právě proto jsem se rozhodla, že budu psát diplomovou práci na téma, které se týká výuky a vzdělávání hudební výchovy. Zaměřím se především na práci učitele hudební výchovy na 1. stupni. Během této krátké studie se budu snažit zaznamenat rozdíly mezi učiteli, kterým je hudební výchova blízká a věnují se některé z oblastí hudby a učiteli, kteří mají zaměření v jiném oboru.

3. Hudební výchova

V této kapitole bude věnována významu hudební výchovy z hlediska definic a historie. I když jsou jednotlivá označení známá nejen odborné veřejnosti, ale i laikům, bude cílem této kapitoly nastínit další významy a oblasti těchto pojmů, které si laik zcela neuvědomuje.

S předmětem hudební výchovy se setkáváme prakticky od mateřské školy, zde si však dítě navštěvující mateřskou školu neuvědomuje působení nějaké „výchovy“. Na základní škole si děti pod pojmem hudební výchova představují zpívání a později, především na druhém stupni základní školy, je hudební výchova již spojována se základními hudebně-teoretickými znalostmi.

3.1. Definice pojmu „hudba“

Pojem „hudba, hudební“ je organizovaný systém zvuků, který produkuje člověk, případně dvojice, či skupina lidí. Slouží k rozvoji lidského vnímání a estetickému působení. Opakem hudby bychom mohli označit řeč, která slouží k slovnímu dorozumívání. Ovšem hudbou a jejím působením se lidé také dorozumívají.

3.1.1. Vznik hudby

Hudba je součástí společnosti od pradávna, tedy nemůžeme zcela jistě určit, kdy přesně hudba vznikla. Většina obyčejných lidí, kteří se hudbou nezabývají a považují ji za jakousi součást všeho, se ani nezamýšlí nad tím, proč vlastně hudba je, proč vznikla. Odborníci zabývající se některou z hudebních oblastí se však nad touto otázkou velice často zamýšlí.

Na základě pátrání odborné veřejnosti a různých diskusí, výzkumných šetření a porovnávání historických událostí, vznikly nejrůznější teorie o vzniku hudby.

Těchto teorií je několik, žádná však zatím nebyla přijata jako obecně platná. Vzhledem k tomu jsou tedy následující možnosti vzniku hudby jen spekulacemi bez relevantně podložených důkazů. Přesto je vhodné a důležité tyto teorie zmínit.

První teorie říká, že hudba vznikla pro kooperaci a pro výchovu v rodině, tato teorie vznikla na základě anglické studie¹⁾. Tato studie tvrdí, že hudba vznikla pro potřeby skupin zapůsobit na spojence a nepřátele a zároveň, že vznikla rodiči. Ti svým dětem hudbou dávali najevo svoji pozornost dětem. Tato studie¹⁾ však přináší i teorie o vzniku hudby podle pohlavního výběru, podle níž tato teorie sahá až k Charlesi Darwinovi.

Ten se domníval, že ptačí zpěv, který ptáci využívají k lákání partnerů, sloužil k tomu, aby k sobě partneři našli cestu. Tomu oponuje Ed Hagen svým tvrzením, které do jisté míry návrh Charlese Darwina vyvrací. Tvrdí, že je hudba často prováděna ve skupinách. Z tohoto důvodu se můžeme domnívat, že je první návrh pravdivý pouze do určité míry, jen pokud se jedná o zpěv v omezené skupině lidí.

Ed Hagen a jeho kolegové dále přináší zajímavý objev, pokud by byla teorie o partnerském výběru pravdivá, znamenalo by to, že by muži měli vynikající dovednosti a ženy vysoce selektivní poslechové schopnosti. Což zatím dokázáno nebylo.

Druhá teorie podporuje vznik hudby jako doprovod společné práce za účelem socializace. Dále, že rytmická složka hudby pomáhala při práci udržet pracovní tempo. V tomto ohledu si mnoho z nás se hned vybaví pohádku Pyšná princezna, kde bylo zpívání při práci zakázáno, neboť zpěv prý při práci ruší a odvádí od práce.

1) ZASKE, Sara; UNIVERSITY, Washington State. War songs and lullabies behind origins of music. medicalxpress.com [online]. [cit. 2022-12-02]. Dostupné online. <https://medicalxpress.com/news/2020-10-war-songs-lullabies-music.html> (anglicky)

Třetí teorie se vyvinula podle starověké domněnky, která tvrdila, že lidé napodobovali zvuk ptáků a z toho vznikl zpěv. Této teorii se říká mimetická. Mimese znamená napodobování či znázornění. Zde můžeme spatřovat určitý základ pravděpodobnosti i z pohledu snahy člověka umět létat jako pták. Je tedy možné, že se člověk inspiroval ptáky nejen ve snaze umět létat, ale i vydávat líbivé zvuky. Létat člověk sám o sobě neumí, může to však dokázat pomocí technického vybavení či dopravního prostředku. Zpívání, tedy vydávání tónů jako pták, se člověku podařilo a v tomto ohledu tato zvířata i předčil.

Čtvrtá teorie vychází z čínského jazyka, který se zdá být jazykem zpěvným, zde se význam vyjadřuje velkou mírou pomocí melodie hlasu. Podle této teorie se hudba vyvinula společně s řečí a jde o jakýsi prajazyk. Pátá teorie přináší zjištění o rozdělení celku společného slavení a rituálů, ten zahrnoval zpěv a tanec. Oddělením tance zůstala hudba. Tato teorie se zdá málo propracovaná, neboť neřeší vznik hudby jako takový, ale spíše vymezení hudby od tance¹⁾.

Všechny tyto teorie mají podstatný základ a pokud bychom hledali v historických pramenech různých kultur, dojdeme k závěru pravdivosti jejich základu. Je tedy možné konstatovat, že vznik hudby mohl být v různých kulturách a v různých obdobích zcela jiný. Hudba vznikala postupně na různých částech země a v dobách, kdy ještě nebyl přenos informací tak rychlý, jako dnes, nemohla být hudba „vynalezena“ pouze na jednom místě a předána do různých koutů světa jako objev.

1)ZASKE, Sara; UNIVERSITY, Washington State. War songs and lullabies behind origins of music. medicalxpress.com [online]. [cit. 2022-12-02]. Dostupné online. <https://medicalxpress.com/news/2020-10-war-songs-lullabies-music.html> (anglicky)

Při vymezování pojmu hudba je zapotřebí také uvést rozmanitost hudby a jejího členění. Hudbu můžeme dělit podle různých kritérií. První kritérium je podle vztahu ke spiritualitě. Sem patří hudba duchovní, kterou v současné době známe především z kostelů, kde probíhají bohoslužby. Jednotlivé bohoslužby se váží k různým obdobím, proto se setkáváme v kostelích často s hudbou, která je vázána k vánočním svátkům a je jiná, než-li hudba, která je v kostelích slýchána o Velikonocích.

Opakem duchovní hudby je hudba světská. Do této kategorie patří ostatní druhy žánrů hudby. Jedná se o hudbu poslechově běžnou obyčejnému posluchači.

Pro společnost a zároveň i pro dětský kolektiv, který se na základní škole učí hudební výchovu, je rozdělení hudby podle původu srozumitelnější. Do této oblasti řadíme hudbu umělou, která je výsledkem konkrétního autora nebo skupiny autorů a hudba lidová, která nemá jasně definovaného autora, ale byla vytvořena lidmi. V této návaznosti je možné konstatovat, že se zde potvrzuje druhá teorie vzniku hudby, tedy že vznikla při práci a vznikla tedy lidem a pro lid.

Dělení hudby podle záměru je posledním kritériem a můžeme sem zařadit hudbu uměleckou, nebo-li uměleckou. Zde se autor snaží do hudby vznést své prvky a emocionální výpověď jemu vlastní. Do této skupiny řadíme autory jako Johann Sebastian Bach, Wolfgang Amadeus Mozart, Franz Liszt, Fryderyk Chopin, atd. Nonartificiální hudba je pravým opakem, jedná se o hudbu neuměleckou. Cílem zde není přinést umělecký záměr, ale například zabavit publikum.

Z výše uvedeného můžeme konstatovat prolínání jednotlivých skupin, kdy duchovní hudba je umělecká a například umělá hudba nonartificiální. Kombinace však mohou být různé. A zároveň můžeme konstatovat, že obě skupiny slouží k zábavě publika na různých úrovních.

3.2. Definice pojmu „výchova“

Výchova, cizím slovem edukace je plánovitá, všestranná, cílevědomá činnost, jejímž cílem je připravit jedince na budoucí využití poznatků, které výchovou získají. Výchovou se člověk učí a začíná od jeho narození, není omezena a na každého jedince působí celoživotně. Ve vyučování plní výchova zprostředkování znalostí, dovedností a postojů²⁾.

3.3. Hudební výchova

Hudební výchova je spojení hudby a výchovy. Jedná se o proces hudebního rozvoje člověka, který je řízený, tedy je organizovaný. Vše, co se v hudbě a hudební výchově odehrává, zařazujeme do oblasti umění³⁾. Hudební výchova však také spadá do pedagogiky. S hudební výchovou se děti setkávají již od předškolní výchovy, kde se začíná s řízeným procesem vzdělávání. Avšak první setkání dětí s hudbou předpokládáme již v době po narození, kdy rodiče, prarodiče zpívají miminku ukolébavky.

2) Výchova. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=V%C3%BDchova&oldid=22427888>

3) FUKAČ, Jiří. *Hudební pedagogika: koncepce a aplikace hudebně výchovných idejí v minulosti a přítomnosti*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000. ISBN isbn80-210-2458-5.

4. Historie předmětu hudební výchova

Cílem této kapitoly je zprostředkovat průřez vývoje hudební výchovy jako předmětu výuky. Historická část vývoje je započata obdobím před osvícenstvím až do současné doby. Autor této diplomové práce si je plně vědom toho, že kdyby měla být v této práci popsána historie více obsáhle, už by se nejednalo o diplomovou práci, nýbrž o disertační práci. Zároveň je potřeba uvést, že historie je zde uváděna především pro komplexnost a neplní hlavní jádro problematiky.

4.1. Období před osvícenstvím

V této době se hudební výchova omezovala pouze na zpěv a chrámový zpěv. V osvícenství byla hudební výchova nepovinná a na tehdejších triviálních školách se vůbec nevyučovala, neboť pro tento předmět nebyly stanoveny osnovy. Učitelé používali „Methodenbuch“, což ve volném překladu znamená metodická příručka. Tato příručka obsahovala 13 písní s mravním ponaučením, tyto písně se staly vzorem pro školní písně až do 19. století.

Od roku 1805 spadalo školství pod římskokatolickou církev, tudíž se učitelé a žáci museli účastnit mší. Zároveň se díky tzv. Schullkodexu, tedy Politickému zřízení německých škol v c.k. německých dědičných zemích, začala řešit i náplň hudební výchovy.

V roce 1811 došlo k založení Pražské konzervatoře, respektive k počátku výuky na této konzervatoři. Samotná instituce byla založena již v roce 1808, ale vzhledem k finančním nárokům výuka začala až o několik let později.

Na normálních školách a gymnáziích ovšem výuka hudební výchovy stále nebyla vyučována a začala až v roce 1849. V dobách národního obrození, tedy na přelomu 18. a 19. století se k církevním písním přidaly i písně světské. V této době vznikl také Věvec ze zpěvů vlasteneckých Josefa Krasoslava Chmelenského a Františka Škroupa, do nějž přispělo mnoho národních autorů. Tento zpěvník se stal jedním ze základních zpěvníků českých škol.

Od roku 1869 se hudební výchova stala povinnou na obecných, měšťanských a nižších reálných školách, avšak stále neměla stanoveny učební osnovy, podle kterých by vyučující měli učit.

Z tohoto důvodu záleželo pouze na daném učiteli, zda se hudební výchově bude věnovat nebo ne. V této době však byla stanovena časová dotace jedna hodina týdně, která platí dodnes. Během několika let ministerstvo kultury vytvořilo první osnovy, které řešily náplň vyučovací hodiny především písněmi církevními a vícehlasým zpěvem.

Teoretická část byla do osnov zavedena až o několik let později. Pro jejich velkou kritiku však musely být v roce 1907 modernizovány a tyto osnovy platily až do roku 1930.

4.2. Vzdělání učitelů na přelomu 19. a 20. století

V roce 1871 byly stanoveny požadavky na učitele. Potřebná byla maturitní zkouška ze zpěvu pro nižší stupeň školy, pro střední školy byla potřebná speciální zkouška. Podmínkou však bylo, že musí být uchazeč starší 18 let, musel být absolventem Měšťanské školy a zároveň se musel prokázat složením zkoušky z hudebnosti. Stále však byla na středních školách výuka hudební výchovy nepovinná. Pro budoucí učitele byl stanoven v roce 1928 zkušební řád. Což v praxi znamenalo čtyři roky studia na konzervatoři a studium teorie na katedře hudební výchovy.

Hudební výchova byla v roce 1930 ustanovena jako povinný předmět na středních školách. Vliv na vývoj a kvalitu výuky měla i německá okupace, díky níž došlo v roce 1939 k uzavření vysokých škol a tím i k pozastavení vzdělávání budoucích pedagogů. Ovšem tato akce způsobila ještě větší zájem o české národní písně a písně českých klasiků.

V 50. a 60. letech 20. století byla vyučována hudební výchova od 1. do 7. třídy. V 50. letech navíc došlo k rušení hudebních oborů na pedagogických fakultách, a to i přes to, že se školy stále potýkaly s nedostatkem hudebních pedagogů. Zrušením hudebních oborů měl za následek snížení kvality výuky hudební výchovy. V 60. letech došlo k rozmachu vzdělávání v oblasti hudební výuky, byly zakládány pedagogické instituty.

Velký podíl měly Gramofonové závody, které do škol dodávaly zpěvníky a učebnice. Na rozvoji hudební výchovy se podíleli i tehdejší autoři, kteří obohatili svými písněmi učebnice pro výuku.

Od 70. let probíhala výuka hudební výchovy z velké části tak, jak ji již známe, s tím rozdílem, že na základní škole byla stále povinna pouze pro 1. až 7. ročníky. Na gymnáziích se stala volitelným předmětem a povinným pouze v posledních ročníku studia. Stále se však řešila míra pozornosti předmětu ve srovnání k ostatním povinným předmětům.

Od druhé poloviny 70. let došlo ke zkvalitnění hudební výchovy na pedagogických fakultách. Věnována zde byla pozornost i didaktice, hudební psychologii, či schopnost vedení sboru a pedagogickou praxi³⁾.

3) FUKAČ, Jiří. *Hudební pedagogika: koncepce a aplikace hudebně výchovných idejí v minulosti a přítomnosti*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000. ISBN isbn80-210-2458-5.

5. Historie vzdělávání budoucích učitelů

V této kapitole je cílem sledovat vývoj vzdělávání učitelů. Jak se samotné vzdělávání měnilo z hlediska institucí, které vzdělávání zajišťovaly.

Mezi prvními fakultami, které začaly vyučovat budoucí pedagogy hudební výchovy, byla Karlova univerzita, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, dnešní Masarykova univerzita a Univerzita Palackého v Olomouci.

5.1. Historie katedry hudební výchovy Univerzity Karlovy v Praze

Pedagogické fakulty byly podle zákona ustaveny 9. dubna 1946 při tehdejších univerzitách v Praze, v Brně a v Olomouci. V Praze byla pedagogická fakulta otevřena 15. listopadu 1946, v tomto období také vznikla pražská katedra hudební výchovy a tím započala éra vysokoškolského studia pro budoucí učitele hudební výchovy.

Během příprav zavádění kateder hudební výchovy stále docházelo k diskusím nejen týkajících se zkvalitnění pedagogické přípravy pedagogů, ale i tématům obsahové stránky výuky. Odborníci si byli vědomi toho, že dosud povinně zavedená hudební výchova na všeobecně vzdělávacích školách od roku 1869, neposkytuje vyučujícímu dostatečný prostor pro rozvoj všech oblastí hudební výchovy. *Této skutečnosti bohužel čelí i současní učitelé na základních školách.*

Zároveň si však byli odborníci vědomi toho, že je potřeba budoucí pedagogiky připravit dostatečně, proto v úvahu připadalo několik verzí vzdělávání například s konzervatoří či zavedením tohoto studia na Akademii múzických umění.

Prvním vedoucím katedry byl jmenován Antonín Sychra (1918–1969), muzikolog a estetik, který předtím působil v hudebním oddělení Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. O problematice hudební výchovy napsal několik pozoruhodných studií a katedře dal do vínku vyšší vědecký nadhled k její solidní hudebně pedagogické činnosti.

Pro své studenty vytvořil debatní kroužek, do nějž patřil např. estetik Miloš Jůzl (1928–1996), hudební teoretik a pedagog Luděk Zenkl (1926–2012), který později na katedře také vyučoval, nebo redaktorka Pravdomila Růžičková–Etlíková³).

Druhým vedoucím katedry se záhy stal Josef Plavec (1905–1979), hudební kritik, pedagog, sbormistr a skladatel, jenž se obětavě a neohroženě angažoval v boji za hudební výchovu.

K tehdejším pedagogům katedry se řadí i hudební teoretik Eduard Herzog (1916–1997). Z jeho diplomantů můžeme jmenovat např. sbormistryni Věru Kubečkovou-Sokolovou nebo historika a pozdějšího vysokoškolského pedagoga Jaroslava Mihuleho (1930).

K absolventům katedry patřila autorka učebnic hudební výchovy Olga Salfická-Pragrová nebo pozdější vysokoškolská pedagožka Olga Čenčíková. Ke studentům patřili také hudební pedagog Ladislav Daniel (1922-2015), pedagog a redaktor Vratislav Beránek (1926–2012), sbormistr Josef Pazderka (1916 –1979), Vlastimil Koblře (1928) nebo muzikolog Bohumil Dušek (1923–1981).

Také František Sedlák (1916–2002) a Jaroslav Herden (1931–2010), oba pozdější vedoucí pražské katedry hudební výchovy, patří k jejím absolventům, rovněž tak Vlastimil Koblře (1928), Tomáš Fiala (1933) nebo Josef Říha (1934), všichni tři pozdější vedoucí katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem⁴).

3) ZENKL, Luděk. Kontexty hudební pedagogiky I: K 60. výročí založení pražské katedry hudební výchovy. Www.cuni.cz [online]. Praha: PedF UK, 2008, 2008 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/khv/profil-katedry/historie-katedry/>

4) Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta: Katedra hudební výchovy. Pedagogická fakulta UK, Praha [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/khv/profil-katedry/historie-katedry/>

Od roku 2018 vede katedru hudební výchovy doc. MgA. et Mgr. Marek Valášek, Ph.D., vystudoval dirigování na hudební fakultě pražské AMU, na Pedagogické fakultě UK absolvoval obory hudební výchova a sbormistrovství a na Týnské škole v Praze obor regenschori. Habilitoval se v roce 2022 na JAMU v oboru hudební umění⁵⁾. Další významné osobnosti, které působily na Karlově univerzitě jsou uvedeny v příloze č. 2

5.2. Katedra hudební výchovy Masarykovy univerzity⁶⁾

Výuka hudební výchovy na Pedagogické fakultě sahá do roku 1946. Prvním pedagogem, který vedl semináře hudební výchovy, byl PhDr. Bohumír Štědroň (1905–1982).

Přílišná roztržičnost jednotlivých seminářů vedla ke sblížení příbuzných oborů. Tak vznikl obor hudební výchovy se zaměřením hudebně-vědeckým a hudebně-pedagogickým. Výuka byla rozdělena mezi Pedagogickou fakultu a Filosofickou fakultu. Na Pedagogické fakultě se vyučovaly praktické předměty, nástrojová a pěvecká výuka.

Tyto předměty vedl PhDr. Bohumír Štědroň. Ostatní předměty se vyučovaly na Filosofické fakultě, společně se studenty oboru Hudební vědy (vedoucí PhDr. Jan Racek). Studium trvalo čtyři roky a dělilo se na obor Hudební věda, Hudební věda a výchova, později pak i na obor Hudební výchova.

K rozvíjení kvality a k hlubšímu teoretickému i praktickému základu hudebního vzdělávání tehdy přispívaly významné osobnosti té doby (Josef Veselka, Gracian Černušák, Jan Kunc, Václav Kaprál, Jan Trojan, později Ladislav Daniel a další). Mezi tehdejšími absolventy oboru Hudební výchova se vedle některých již jmenovaných objevovala i jména Vladimír Jůva, Antonín Tučapský nebo Zdeněk Zouhar.

5) Piccola: Dirigent. Doc. MgA. & Mgr. Marek Valášek, Ph.D [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://www.piccola.cz/o-nas/dirigent/>

6) Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta: Katedra hudební výchovy. Pedagogická fakulta UK, Praha [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://khv.ped.muni.cz/katedra/historie>

Druhým vedoucím katedry byl od roku 1951 PhDr. František Lýsek. Po jeho nástupu se fakulta na několik let stala provizorní dvouletou Vyšší pedagogickou školou, kdy byl fakultě odebrán status pedagogické fakulty. I přesto František Lýsek neustával v doplňování a zdokonalování učebních a metodických materiálů. Zároveň se podílel na výzkumné a publikační činnosti. Prof. PhDr. František Lýsek, DrSc. se vedle spoluvytváření podoby hudebního vzdělávání na Pedagogické fakultě zapsal do historie i jako úspěšný sbormistr Brněnského dětského sboru.

Po navrácení vysokoškolského statusu v roce 1959 došlo i k organizačním změnám. Studium bylo prodlouženo a rozděleno do dvou stupňů. První stupeň trval 3 roky, druhý stupeň trval 4 roky. Vědecko-výchovný směr pracoviště a celé fakulty se ustálil, mimo jiné i zásluhou nově příchozích pedagogických pracovníků, až v roce 1964, kdy byla fakulta začleněna do rámce nově nazvané Univerzity J. E. Purkyně, od r. 1989 opět jako Masarykova univerzita.

V roce 1970 došlo po odchodu Františka Lýska k dočasnému sjednocení katedry hudební a výtvarné výchovy, která nesla název katedra estetické výchovy pod vedením doc. PhDr. Evžena Valového, CSc.

Důvodem tohoto sjednocení byla snaha o vytvoření větších mezioborových přesahů, uměleckých i vědeckých. Na katedře vznikla dvě oddělení. Hudební výchova pod vedením doc. Jana Kostečky a výtvarné výchovy pod vedením doc. Ladislava Perůtky.

Evžen Valový se kromě pedagogické, popularizační a organizační činnosti věnoval vědeckému bádání ve směru hudební psychologie, sémantiky a estetiky. A stejně jako František Lýsek se věnoval sborové problematice. Jméno Evžena Valového je významně spojeno s historií konferencí *Musica viva in schola*, v jejichž rámci vždy prosazoval především ty aspekty hudební pedagogiky, které mají přímý vliv na přípravu a výchovu učitelů hudební výchovy.

Dalším vedoucím katedry byl prof. PhDr. Milosla Buček, CSc. Jeho jméno figurovalo v různých uměleckých a vědeckých radách na úrovni fakulty i univerzity a také v rámci MŠMT a České hudební společnosti. Za dobu svého působení se velice houževnatě podílel na uměleckém dění v rámci univerzity i mimo ni.

Podílel se na oslavách 75. výročí MU (1994, instalace koncertních varhan v aule PrF), byl aktivním hráčem na varhany a třicet let vedl Pěvecký sbor MU.

K výrazným změnám systému studia a uplatňování absolventů došlo v 90. letech, kdy se vědecké poznatky začaly aplikovat do praxe. Na katedře hudební výchovy se opět objevily již dříve zavedené soutěže studentů v hudební interpretaci. Velký důraz byl kladen na propojení odborné a pedagogické přípravy studentů. V roce 1994 nastupil na místo vedoucího katedry doc. Michal Košut a nově se pracoviště rozšířilo o další interní a externí pracovníky.

Po roce 2000 došlo k celkové modernizaci katedry především technického rázu. Od zavedení studijního informačního systému Masarykovy univerzity až po materiální vybavení kateder, zároveň i nástrojové vybavenosti nové klavíry a pianina, digitální piana, kytary, moderní didaktické pomůcky. Stále je však největší důraz kladen na hudební vzdělání a potřeby uměleckého a pedagogického profilu absolventa v návaznosti na tradici a společenské tendence.

Katedra se v posledním desetiletí ubírá hlavně směrem hudebních preferencí a postojů k hudbě, lidové písni a folkloru. Katedra se zapojila do celostátního projektu připravujícího metodické materiály a podklady pro využití moderních technologií ve výuce hudební výchovy na základních a středních školách.

Na fakultě působí celkem tři pěvecké sbory. Pěvecký sbor Masarykovy univerzity pod vedením sbormistra Jana Ocetka, Pěvecký sbor

Pedagogické fakulty pod vedením sbormistryně Markéty Musilové, dříve Ottové a smíšený sbor MUNIvoices zaměřený na moderní populární a muzikálovou tvorbu pod vedením sbormistryně Adély Jurčíkové.

Dále na fakultě působí i komorní orchestr Collegium musicum, který diriguje Eduard Tomáščík, vedoucím je Miloš Šmerda. Eduard Tomáščík vede na fakultě fakultní cimbálový soubor MUNIcimbál.

5.3.Katedra hudební výchovy v Olomouci⁷⁾

Katedra hudební výchovy Pedagogické fakulty UP v Olomouci vznikla v roce 1964 a v jejím čele se vystřídali prof. Ladislav Daniel, prof. Pavel Klapil, odb. as. Svatava Střelcová a prof. Karel Steinmetz. Od roku 2005 ji vede prof. Jiří Luska.

Katedra se zaměřuje na vzdělávání budoucích učitelů všeobecné hudební výchovy na mateřských, základních a středních školách. Studium probíhá v oborových kombinacích s dalším učitelským oborem, který student studuje na Pedagogické, Filosofické či Přírodovědecké fakultě. Studium je rozděleno do dvou úrovní.

První úroveň představuje tříletý bakalářský obor. Zde absolvent získá hudební dovednosti, respektive dojde k jejich rozvíjení ve hře na hudební nástroj, ve zpěvu a intonaci. Absolventi získávají dovednosti k řízení pěveckého sboru a hudebního souboru.

Samozřejmostí je získání, respektive rozšíření znalostí v oblasti hudební teorie. Pracoviště připravuje budoucí učitele všeobecné hudební výchovy na mateřských, základních a středních školách. Základním cílem pracoviště je připravit své absolventy předávat hudební kulturní dědictví nejširším vrstvám populace v rámci školní hudební výchovy i v kontextu nejrůznějších edukačních mimoškolních aktivit.

7) Univerzita Palackého Olomouc, Pedagogická fakulta: Katedra hudební výchovy. Pedagogická fakulta univerzity Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <http://khv.upol.cz/>

Druhá úroveň představuje navazující magisterský studijní program oboru Učitelství hudební výchovy pro střední a základní školy v prezenční formě. Magisterské studium je zaměřené na prohloubení znalostí získaných v bakalářském studijním programu a zároveň dochází k rozšíření dalších hudebních oblastí. Například hudebně-analytické, hudebně-pedagogické a hudebně-psychologické. Budoucí pedagogové podstupují i praktické části studia, které probíhají na základních a středních školách.

Pro absolventy magisterských studijních programů a zároveň pro teoreticky erudované zájemce je určen doktorský studijní program.

Katedra hudební výchovy poskytuje také výuku hudebních předmětů budoucím učitelům na 1. stupni základních a speciálních škol i učitelkám mateřských škol. Bohatá je také umělecká kompoziční, interpretační, umělecko-pedagogická a organizátorská činnost řady členů katedry, a to jak na domácí, tak i na mezinárodní úrovni.

S katedrou spolupracuje také řada externích odborníků z pedagogické, vědecké a umělecké praxe. Pracovníci katedry se rovněž dlouhodobě podílejí na olomouckých festivalech Baroko a Opera Schratzenbach. Na katedře působí také příležitostná studentská komorní, folklorní a jazzová seskupení.

5.4. Technická univerzita v Liberci⁸⁾

Technická univerzita je jedinou univerzitou v Libereckém kraji. I když její název může být možná pro někoho zavádějící, na této univerzitě se vzdělávají budoucí ekonomové, architekti a samozřejmě učitelé. Univerzita spolupracuje s mnoha zahraničními institucemi po celém světě.

5.4.1 Historie⁹⁾

Technická univerzita vznikla již v roce 1953, přesněji řečeno rozhodnutím vlády ze dne 27. 2. 1953 pod názvem Vysoká škola strojná. Do prvního semestru dne 1. října 1953 nastoupilo 259 studentů, které vyučovalo 19 pedagogů. Vysoká škola měla celkem šest kateder, které byly zaměřeny na oblasti, které byly dobře uplatnitelné pro severní Čechy. Jednalo se o obory strojírenské, textilní, oděvní, sklářské a keramické. V roce 1958 úspěšně ukončilo 121 studentů. Slavnostní promoce se konaly v libereckém divadle. V roce 1960 vznikla Vysoká škola strojná a textilní.

Během svého působení se instituce rozrůstala nejen o jednotlivé budovy působení, ale především o studenty. Tyto studenty bylo potřeba ubytovat a dosavadní ubytovací kapacity internátu v Zeyrově ulici již nebyly dostačující. Proto v roce 1977 započala stavba vysokoškolských kolejí ve Starém Harcově. Tato výstavba byla dokončena v roce 1990.

Komplex ubytovacích kolejí s 2300 lůžky v šesti budovách dodnes fungují jako primární ubytování studentů prezenční formy, ale i kombinovaného studia. Během let 1990-1994 přibýly na Vysoké škole strojná a textilní další fakulty jako je fakulta pedagogická, fakulta hospodářské, fakulta architektury, fakulta mechatroniky a mezioborových inženýrských studií.

8) ŽIŽKA, prof. Ing. Miroslav , Ph.D., ed. *Výroční zpráva o činnosti Technické univerzity v Liberci* [online]. Technická univerzita v Liberci, červen 2022 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://doc.tul.cz/11309>

9) Technická univerzita v Liberci: Založení, Historie [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.tul.cz/univerzita/historie/>

Díky růstu výzkumné činnosti, zahraničních styků a v neposlední řadě i díky stále většímu zájmu o studium na Vysoké škole textilní a strojní došlo dne 27. 9. 1994 zákonem č. 192/1994 Sb. k přiznání statusu univerzity. Vysoká škola strojní a textilní se tak od 1. 1. 1995 stala Technickou univerzitou v Liberci.

V současné době má Technická univerzita sedm fakult a jeden výzkumný ústav. Počet studentů se pohybuje okolo 2500 studentů, které vyučuje skoro 600 akademických pracovníků

5.5 Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Z celkových sedmi fakult je tato fakulta největší, studuje na ni v současnosti kolem dvou tisíc studentů ve 24 studijních programech. Fakulta pedagogická byla schválena a založena v roce 1990 akademickým senátem tehdejší Vysoké školy technické a strojní. V roce 2008 došlo k rozšíření působnosti a vzdělávání fakulty pedagogické na Fakultu přírodovědně-humanitní a pedagogickou. Na této fakultě se připravují budoucí učitelé a pro první stupeň základní školy v pětiletém studijním programu Učitelství pro 1. stupeň základní školy.

Dále pak učitelé pro druhý stupeň základní školy, kteří si vybírají konkrétní obory studia například matematika, český jazyk atd. Toto studium probíhá ve dvou úrovních.

V první úrovni zakončují studenti své studium státní zkouškou a titulem Bc., ve druhé, navazující úrovni, se jedná o magisterské studium, po jehož úspěšném zvládnutí absolvent získá titul Mgr. Na fakultě přírodovědně-humanitní a pedagogické je však možné studovat i mnoho neučitelských oborů jako jsou například obory filologie, pedagogika volného času, odborná matematika atd.

5.5.1 Katedra primárního vzdělávání

Základnou vzdělávání budoucích pedagogů je Katedra primárního vzdělávání. Tato katedra vznikla v době největšího rozmachu tehdejší Vysoké školy textilní a strojní. Krátce po otevření Katedry primárního vzdělávání byla Vysoká škola textilní a strojní přejmenována na Technickou univerzitu v Liberci.

Vzdělávání učitelek a učitelů však v Liberci započalo již mnohem dříve. Již od roku 1779 v tzv. preparandách se mohli budoucí učitelé připravovat na své povolání. První ročník Učitelského ústavu byl pak otevřen 16. září 1892 ve škole na Keilově vrchu.

Po válce následovalo zřízení Pedagogického gymnázia, Pedagogické školy a Pedagogického institutu v roce 1959. Když došlo k vzniku Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem, byl tento institut v Liberci zrušen. K jeho znovuoobnovení došlo založením Fakulty pedagogické v roce 1990. Katedra primárního vzdělávání pak začala fungovat v roce 1993.

Od počátku katedry primárního vzdělávání bylo cílem vzdělávání budoucích pedagogů národní školy. Studijní program Učitelství pro 1. stupeň byl rozložen do dvoustupňového studia. Studenti museli nejprve absolvovat tříletý bakalářský program, na který navazoval program dvouletý magisterský.

Katedra primárního vzdělávání funguje s dalšími odbornými katedrami, neboť studenti programu Učitelství pro 1. stupeň základní školy musí mít přehled v mnoha odvětvích a oborech. Mezi navázané katedry, které fungují prakticky v souběhu jsou katedry pedagogiky, psychologie, ale i matematiky, tělesné výchovy, německého a anglického jazyka. Katedra primárního vzdělávání svůj název získala v roce 2002.

6. Studium učitelů na vysoké škole

Tato kapitola blíže specifikuje jednotlivé oblasti studia budoucích pedagogů na vysoké škole. V jednotlivých podkapitolách se budou krátce popsány vyučované předměty, které přímo souvisí s přípravou budoucího učitele v oblasti hudební výchovy. Předměty hudební výchovy, jejich popis a rozsah jsou v návaznosti ke studijnímu plánu¹⁰⁾ vydanému pro akademický rok 2017/2018. Z tohoto dokumentu je vycházeno především proto, že je možné jej popsat na základě praktické osobní zkušenosti. Následný akademický rok 2018/2019 již probíhal podle nové akreditace.

6.1. Učitel prvního stupně základní školy

Současná legislativa¹¹⁾ striktně stanovuje, jaké předpoklady a kvalifikace jsou nutné pro získání pozice pedagoga prvního stupně základní školy. Nezbytným předpokladem je vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeného na přípravu učitelů prvního stupně základních škol. Toto studium je nejčastější formou získání kvalifikace a probíhá již v pětiletém studijním oboru.

Během tohoto studia si budoucí pedagogové osvojují znalosti v oblasti pedagogických věd jako jsou pedagogika, psychologie, které se dále větví na jednotlivé podobory a podoblasti, dále českého jazyka a literatury, matematických oborů atd.

Základem pro budoucí pedagogy je však získání, respektive rozvíjení dovedností v oblasti výchov. Kromě tělesné výchovy a sportovních kurzů musí budoucí učitelé absolvovat předměty s výtvarným zaměřením a samozřejmě se zaměřením hudebním.

10) Studijní plán Pedagogická fakulta: Akademický rok 2017/2018. Liberec. Dostupné také z: https://www.fp.tul.cz/soubory/fakulta/studijni_plany/studijni_plan_FP_2017-2018.pdf

11) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

V oblasti hudby se studenti setkávají s předměty jako hudební nauka, hra na nástroj, vokální činnosti s metodikou, didaktika hudební výchovy, hudebně pohybový kurz a sborová praxe. Volitelným předmětem jsou sborové praxe rozděleny do částí A, B, C.

6.1.1 Hudební nauka

Tento předmět probíhá ve dvou semestrech, cílem studia tohoto předmětu je získání, respektive rozvíjení znalostí v oblasti hudební teorie. Studenti se v tomto oboru setkávají především s notami a jejich zápisem, tóninami a hudebními značkami. Po splnění obou semestrů je předmět ukončen zápočtem a zkouškou.

6.1.2 Hra na nástroj

Studium probíhající ve čtyřech semestrech je zaměřeno na praktickou část hudební výchovy. Studenti se v tomto předmětu věnují hře na klavír. Pedagog vyučující tento předmět při prvním setkání se studenty zjišťuje stupeň jejich dovedností. Díky tomu je pak schopen pedagog adekvátně reagovat na potřeby jednotlivých studentů. Někteří budoucí učitelé přicházejí do studia s jakousi „nevědomostí“ v oblasti hry na nástroj.

Těmto studentům je věnována nejvyšší péče s cílem úspěšného ukončení předmětu. Vysokoškolský pedagog studentům zadává cvičení, která mají trénovat a zároveň je seznamuje s technikou hry. Bohužel časová dotace předmětu a množství studentů předmětu hry na nástroj neumožňuje, aby se mohl pedagog věnovat každému studentovi individuálně po dobu 45 minut. Tato doba představuje učební jednotku na základní škole, případně jedné vyučovací jednotce na základní umělecké škole.

Proto během semestru probíhají mezi vyučujícím a studentem konzultace s krátkou přehrávkou nebo dotazy přes e-mail, učebnu na Classroomu atd. Hra na nástroj je ukončena souhrnnou zkouškou, při které studenti musí dokázat, zda zvládají hru na klavír a v jakém rozsahu.

6.1.3 Vokální činnosti s metodikou

Tomuto předmětu jsou věnovány také čtyři semestry. Cílem tohoto předmětu je seznámit, respektive rozvíjet u studentů hlasové dovednosti. Studenti se zde věnují tématům správného dýchání, hygieně dýchání, dechovým cvičením. Předpokladem pro správné užívání hlasu ve vokálních činnostech je znalost hlasového ústrojí a jeho jednotlivých funkcí, které jako celek poskytují správné využití. Studenti po splnění požadavků získávají zápočet, po čtvrtém semestru zakončují tento předmět klasifikovaným zápočtem.

6.1.4 Didaktika hudební výchovy

Stejně jako předměty výše uvedené, probíhá didaktika hudební výchovy v několika semestrech, celkově tedy ve třech semestrech studia. Cílem tohoto předmětu je seznámení, respektive rozvoj dovedností budoucích učitelů v oblasti hudební výchovy. Studenti si zde zkouší různé aktivizační metody, které mohou využít v hudební výchově.

Didaktika hudební výchovy se opírá o říkadla, básničky, které se dají zhudebnit a využít tak mezipředmětové vztahy mezi českým jazykem a hudební výchovou. Tato disciplína se prolíná i s dalšími předměty jako jsou například prvouka, dramatická výchova atd. Předmět je ukončen zápočtem se zkouškou.

6.1.5 Sborová praxe

Tento předmět je vyučován v jednom semestru a v následujících semestrech si jej studenti mohou zapsat jako povinně volitelný předmět. Cílem je seznámení, respektive zdokonalení se ve sborové praxi.

Při sborové praxi si budoucí učitelé zkouší pozici člena pěveckého souboru. Pro některé studenty se opět může jednat o zcela novou zkušenost, kterou dosud neznali. Jedná se o pěvecké dovednosti, zpěv jednohlasný i vícehlasný. V této oblasti se musí jednotliví členové sboru soustředit na ostatní členy sboru, neboť sborová praxe je kolektivní

činností. Jednotlivé hlasy se spojí a vytvoří jeden silný, vícehlasný zvuk. Tento předmět je ukončován zápočtem.

6.2 Další učitelé na základních školách¹²⁾

Kromě klasického magisterského vzdělání pedagogického zaměření může pozici pedagoga prvního stupně vykonávat i osoba, která nemá pedagogické vzdělání. Podle platné legislativy¹¹⁾ se jedná o osoby, které mají vysokoškolské vzdělání v akreditovaném studijním programu v oblasti, kterou by případně tato osoba mohla učit. Jednoduše řečeno, pokud by se o místo pedagoga na první stupni ucházel absolvent, respektive umělec, který má ukončené vzdělání hudebního směru na konzervatoři, případně vysokoškolské studium hudebního směru, může být přijat.

Učil by pouze hudební obory, což na prvním stupni základních škol představuje pouze jeden předmět, a tím je hudební výchova. Tato možnost je uplatnitelná spíše pro výkon povolání pedagoga na druhém stupni základních škol. Zde je možné tomuto učiteli vytvořit rozvrh, respektive pracovní náplň, obsahují pouze předměty hudební výchovy. Na druhém stupni takto fungují i ostatní předměty a vyučují je osoby, které se právě zaměřili ve svém studiu na určitou oblast. Jedná se například o učitele s aprobací českého jazyka a dalšího předmětu¹³⁾.

12) Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

13) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

7. Hudební výchova v současném pojetí a její změny

Ze školní praxe je možné konstatovat, že se na základních školách stále snižuje počet dětí, které navštěvují Základní uměleckou školu. Ve školním roce 2021/2022, nebyl na základní škole v Jiříkov v 1. třídě, a ani v paralelní třídě, jediný žák, který by začal navštěvovat základní uměleckou školu v oboru hry na hudební nástroj nebo zpěv.

Mezi dětmi jsou ve velké míře v kroužcích zastoupeny především sportovní aktivity. Při bližším zkoumání důvodů, proč tomu tak je, je odpověď zcela jednoduchá a možná i pochopitelná.

Výuka hudební výchovy probíhá pouze na základních uměleckých školách, kdežto sportovní kroužky může provozovat kdokoli, komu je sport blízký a baví jej. Za výuku v oboru hry na nástroj, či zpěv, zaplatí rodiče několik tisíc korun za pololetí (viz poznámka pod čarou).

Kdežto sportovní kroužek, který není veden sportovním klubem, je zcela zdarma, případně za symbolickou cenu. V oblasti hudebního vzdělávání jsou hudební nástroje velmi nákladnou položkou, která může zatížit rodinný rozpočet, naproti tomu sportovní vybavení v základní neprofesionální výbavě má náklady minimální. Bohužel mnoho rodičů není seznámeno s tím, že i hudební nástroje je možno zapůjčit.

Hlavním důvodem, proč děti nejsou do uměleckých škol přihlašovány, je především upřednostňování sportovní kroužku oproti kroužkům hudebním. Zde si můžeme se znovu položit otázku Proč? Neříká se přeci, co Čech, to muzikant? Ano, říká.

Pozn. To ostatně mohu doložit i z vlastní zkušenosti. Oba synové navštěvují hru na nástroj i zpěv, platba za jedno pololetí pro oba stojí 6000 Kč.

A určitě se můžeme domnívat, že je to pravda. Jen je potřeba, hudební vlohy a nadání u dětí rozvíjet. Pokud nebudeme rozvíjet u dětí tyto dispozice, ony samy v budoucnu nepovedou své potomky k hudebnímu vzdělání. Paradoxem je, že se rodič o nadání svého dítěte může dozvědět až od učitele ve škole. Což se nám v nedávné době na základní škole v Jiříkově stalo. Rodiče tak byli velmi překvapeni.

7.1 Hudební výchova a školní vzdělávací program

Z hlediska školního učebního plánu je věnována výuce hudební výchovy stále pouze jedna hodina týdně. Během této jedné vyučovací hodiny musí učitel obsáhnout všechny oblasti hudby.

Ovšem v praxi může vypadat hudební výchova jako volná hodina, respektive hodina, kdy se dokončuje vše, co se nestihlo v hlavních předmětech. Samozřejmě tomu tak nemusí být vždy, ale je to poměrně častá praktika. Na druhou stranu existuje mnoho učitelů, kteří přikládají výuce hudebních dovedností velký význam a hudební výchovu vyučují s maximálním nasazením a využitím rozmanitých aktivit pro hudební rozvoj dětí.

Očekávané výstupy vzdělávacího oboru Hudební výchova jsou koncipovány tak, aby byly „měřitelné“, tedy aby se jejich prostřednictvím zajistila a zjistila pozorovatelná a hodnotitelná míra jejich dosažení. Na konci 1. stupně akcentují především jednotlivé hudební schopnosti, dovednosti, vědomosti a návyky žáka.

Základem se stávají činnosti – tedy činnosti vokální, instrumentální, hudebně-pohybové a poslechové, které tvoří tzv. obsahové domény. Hudební výchova je v podstatě jediný předmět, kterým je možno přímo působit na rozvoj hrubé i jemné motoriky a naplňovat přirozenou potřebu dětí. V tomto ohledu zde proto mají nezastupitelnou úlohu právě činnosti instrumentální, které na základní škole aplikujeme prostřednictvím využívání nástrojů Orffova instrumentáře. Dále hudebně-pohybové aktivity jako jsou pohybové hry či tanec. I přes tyto uvolňující aktivity má hudební výchova ve vzdělávání nejisté postavení.

Jak zvýšit důležitost a prestiž učitelů hudební výchovy se věnuje Stiborová Zora¹⁴⁾ ve svém článku Některé příčiny a problémy teorie a praxe hudební výchovy. I když je tento článek věnován především učitelům hudební výchovy na 2. stupni základních škol, lze jej aplikovat samozřejmě na učitele 1. stupně.

Zde Stiborová poukazuje na možné příčiny problémů v hudební praxi. Jedním z nich může být rozpor mezi uměleckým pojetím vyučování a plněním didaktických cílů. Budeme-li považovat za učitele hudební výchovy člověka, který byl od dětství veden k hudbě, prošel výukou na základní umělecké škole, ovládá perfektně minimálně jeden hudební nástroj a hudbě, případně moderní muzice se věnuje aktivně, můžeme předpokládat jeho stoprocentní nasazení ve výuce.

On sám nastupuje do školní praxe s tím, že chce předat žákům hudební prožitek a ovlivnit své žáky natolik, že se v budoucnu rozhodnou hudbě věnovat. Naopak ovlivnit aktivitu učitele mohou některé faktory, jejichž plnění je požadováno Rámcovým vzdělávacím programem, potažmo Školním vzdělávacím programem. Učitel se vlastně stává nástrojem pro plnění didaktických cílů, ovšem na úkor jeho uměleckému zaměření.

Jednoduše řečeno, více než na praktickou část se začne zaměřovat na plnění jednotlivých výstupů, zda žáci porozuměli jeho výuce.

Na českých školách stále převažuje klasické, sumativní hodnocení, je tedy nutné provádět určitou kontrolu získaných informací. Zde ovšem dochází k dalšímu "problému" a tím je špatné, nebo-li hodnocení horší, než známka "výborně".

14) Zora Stiborová: Některé příčiny problémů teorie a praxe HV. 2003. ISSN 1213-7499.

Hudební výchova v sobě ukrývá nejen oblast zpívání, hraní na doprovodné nástroje, ale i vzdělávání teoretické. Například znalost autorů a jejich neznámějších skladeb, děl a v neposlední řadě i znalost hudební nauky, jež v sobě ukrývá mnoho značek a názvů. A přesto, že se na 1. stupni těmto teoretickým složkám hudební výchovy věnujeme jen okrajově, je potřeba těmto poznatkům věnovat pozornost a snažit se je děti naučit.

Školní vzdělávací program upravuje učivo hudební výchovy na příslušné základní škole. V 1. až 3. třídě se teorii hudební výchovy věnuje minimálně, respektive pouze v základních údajích. Ve 4. a 5. třídě přichází na řadu známí autoři jako Antonín Dvořák, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven, atd...

Zde je potřeba přípravy na hodnocení. Mnoho rodičů se domnívá, že právě z hudební výchovy by děti neměly dostávat horší známku než jedničku. A to z již výše zmíněných důvodů. Pokud se jedná o teorii, tak i zde je potřeba prokázat znalosti stejně jako v ostatních předmětech, jako jsou například oblasti vzdělávání Člověk a jeho svět, Jazyková a komunikační výchova.

7.2 Cíle Školního vzdělávacího programu ¹⁵⁾

Cíle výuky hudební výchovy blíže charakterizuje Rámcový vzdělávací program, který si každá základní škola upravuje do vlastních „osnov“, které jsou nyní označovány jako Školní vzdělávací program. Hudební výchova je zde zařazena mezi další umělecké předměty, označované jako vzdělávací oblast Umění a kultura. Do této oblasti řadíme předměty jako výtvarná výchova, dramatická výchova a etická výchova.

Každý pedagog by se se školním vzdělávacím plánem měl seznámit ještě dříve, než začne s dětmi pracovat a vyučovat je. Hudební výchova by neměla být pouhým „učením“ a učitel by neměl být jen ten, kdo informace dětem předkládá.

15) Školní vzdělávací program: Základní škola Jiříkov [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.zsjirikov.cz/_files/ugd/63d832_a52e903e3ae94b15b385a1e04c4f89b7.pdf

Hudební výchovu by měly děti prožít. Znamená to, že by výuka neměla probíhat pouhým frontálním vyučováním a strohým předáváním informací, ale měla by být předmětem praktickým.

Důraz by měl být tedy především na rozvoj specifického citění, tvořivost, vnímavost žáka k uměleckému dílu. Náplní tohoto předmětu na 1. stupni je především zpěv. Ten bývá zpočátku sborový a později i sólový, žáci by se měli postupně seznámit se všemi dílčími oblastmi hudby, čímž je hlasové výchova, rytmizace, vokální a instrumentální činnosti atd.

7.3 Porovnání 1. a 2. stupně z hlediska výuky hudební výchovy

Pokud bychom srovnávali učitele hudební výchovy 1. a 2. stupně základní školy, zjistíme, že je mezi nimi markantní rozdíl. Především proto, že učitel 2. stupně většinou učí předměty, na které má aprobaci.

Jedná se o kombinace dvou předmětů například českého jazyka a hudební výchovy. V tomto případě se učitel zaměřuje pouze na dvě oblasti. Oproti tomu učitel 1. stupně musí mít přehled ve všech oblastech vzdělávání od 1. do 5. ročníku. Musí být tedy nejen hudebně zaměřený (myšleno mít potřebné znalosti z oblasti hudební výchovy), ale měl by být i manuálně a tělesně zdatný.

Z tohoto pohledu můžeme usuzovat, že se bude jednotlivým oblastem věnovat spíše okrajově. I když se od uchazečů ke studiu na Učitelství pro 1. stupeň ZŠ předpokládá, že již mají za sebou určitou přípravu ve hře na nástroj a znají základní hudební teorii je pro mnoho studentů, respektive uchazečů, poté problém splnit požadavky hudebních předmětů. Největší problém činí „nehudebním“ studentům splnit předměty zaměřené na hru na nástroj.

V obecném pojetí však mají obě tyto skupiny mnoho společného. Tím je vysokoškolské vzdělání, které se nazývá Rozšiřující studium hudební výchovy pro 2. stupeň¹⁶⁾, nutno podotknout, že je toto studium ke dni citace určeno pouze pro dostudování.

Studium je určeno pro kvalifikované uchazeče, respektive pro absolventy oboru Učitelství pro 1. stupeň základních škol a dále pro aprobované pedagogy, kteří si chtějí rozšířit svoji aprobaci o další předmět.

Cílem tohoto studijního programu je rozšíření aprobace o další předmět. Absolventi tohoto studijního programu získají kvalifikaci pro výuku hudební výchovy na druhém stupni základní školy.

16) *Technická univerzita v Liberci: Rozšiřující studium hudební výchovy pro 2. stupeň* [online]. 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.fp.tul.cz/soubory/fakulta/dalsi-vzdelavani/studijni-programy/2019/HVZS_2019_finalni.pdf

8. Budoucnost hudební výchovy

Tato kapitola se bude zabývat změnami, které se chystají a schvalovat by je mělo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy během podzimu 2023¹⁷⁾. Změny se týkají jednak rozvoje digitálních kompetencí žáků s přesahem do všech předmětů. Dále je cílem umístění hudební výchovy spolu s výtvarnou výchovou do širšího pojetí rámce Umění a kultura.

Cílem této diplomové práce není zjistit, zda jsou navrhované změny pro budoucnost hudební výchovy přínosné, či nikoliv. K tomu by bylo potřeba sepsat jinou diplomovou práci, která by se tímto tématem zabírala podrobněji. Cílem této kapitoly je pouze uvést, jaké změny se chystají, zda jsou tyto změny vítány a co přinesou v praxi. Ovšem z hlediska tématu diplomové práce a specializace autora této diplomové práce je zřejmé, že se tyto změny nejsou vnímány pozitivně.

8.1 Revize RVP oblasti Umění a kultura

Jak již bylo zmíněno, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy mládeže chystá na podzim 2023 schvalovat revizi RVP. Položme si několik otázek, které by mohly v zásadě osvětlit některá důležitá fakta.

Proč má dojít ke změně RVP, je vůbec potřeba?

Ano, změna nebo-li revize Rámcového vzdělávacího plánu je potřeba. Rámcový vzdělávací program byl vytvořen před cca 20 lety. Za tuto dobu došlo k výrazným změnám ve společnosti. Došlo k výraznému pokroku nejen v technologickém odvětví a průmyslovém odvětví.

Nová technologie zároveň přinesla řadu nebezpečí pro jejich uživatele. Na druhé straně je potřeba, aby byli jedinci ve společnosti nové technologie schopni využít, respektive, aby je uměli používat a bránit se proti případným hackerům. Ve vzdělávání toto vše znamená potřebu adaptace učiva a přizpůsobení obsahu výuky tak, aby vyhovovala novým informacím.

17) *Revize RVP: Harmonogram* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Národní pedagogický institut České republiky. [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/harmonogram>

Jak se dotkne revize RVP hudební výchovy?

V záměru nové koncepce RVP není zrušení hudební výchovy ani výtvarné výchovy. Výuka by však měla být koncipována tak, aby byl zohledněn vývoj společnosti a technologií. Oba zmiňované předměty by se měly stát částí jednoho uceleného celku Umění a kultura. Každá škola by si pak mohla rozhodnout, jaký obor si vybere, aby došlo k rozvoji žáka ve všech oblastech¹⁸⁾.

V praxi by to tedy znamenalo, že by si konkrétní školy mohly vybrat, jakým předmětem, z oblasti Umění a kultura se budou na dané základní škole vyučovat. Základní školy by mohly vybírat z oborů jako jsou výtvarná výchova, hudební výchova, taneční a pohybová výchova a filmová, audiovizuální výchova. Právě poslední obor vyvolává největší obavy v důsledku „ulehčení“ výuky. Znamenalo by to, že se na mnoha školách bude vyučovat audiovizuální a filmové obory a pro hudební a výtvarnou výchovu by už nebyl v hodinových dotacích prostor. Tyto navrhované změny vyvolávají řadu pochybností a nevolí.

Kritici revize RVP namítají, že se může učitel uchýlit „pouze“ ke sledování filmů a tvorbě audiovizuálních prezentací. Přitom právě děti na 1. stupni nemají problém se sledováním televize anebo natáčením krátkých videí přes telefon. Avšak největší problém můžeme spatřovat ve vzdělání samotných pedagogů, kteří nejsou kvalifikováni například právě na audiovizuální a filmové obory. Tyto obory v nejsou v současné době zahrnuty do studijního plánu Učitelství pro 1. stupeň základních škol.

18) Velké revize RVP základního vzdělávání: Návrh koncepce revize vzdělávací oblasti Umění a kultura. *MŠMT a NPI ČR* [online]. Praha: MŠMT, 2023 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/>

Jak již bylo zmíněno dříve, hudební výchova je obor, ke kterému nemají někteří rodiče velice blízko a své děti k tomuto oboru nevedou. Pokud dojde ke změnám, které se zamýšlí a hudební výchova by tak nebyla vyučována jako samostatný předmět na základní škole, dojde k situacím, kdy některé děti s hudební výchovou nepřijdou prakticky vůbec do kontaktu. Pomineme-li poslech zrovna úspěšného zpěváka, který má hit na YouTube.

8.2 Hudební výchova a digitální technologie

Digitální technologie patří k běžnému režimu prakticky každého jedince. Málokdo dnes nevyužívá chytrý mobilní telefon, tablet, počítač atd. Na základní škole již mnoho let probíhá výuka informačních technologií, zkráceně předmět Informatika. Ta se původně zaměřovala na výuku v oblasti programů, které se využívaly v kancelářích.

Ovšem nově je předmět informatiky vyučován jako komplex dovedností, které mají rozvíjet logické myšlení žáků. V hudbě pojem digitální technologie není zcela novým pojmem, neboť tvorba hudby se již několik desetiletí vytváří i za pomoci digitálních technologií.

Hudební výchova a digitální technologie patří k sobě, ačkoliv to hned na první pohled nemusí vypadat. Všichni známe elektrické hudební nástroje, jako je elektrická kytara, elektrické piano, ale i elektrické bicí a mnoho dalších hudebních nástrojů. Keyboard je druh klávesového nástroje velmi podobného klavíru, či pianu. Tento nástroj však nehraje, pokud nemá připojení k elektrické energii. Zkráceně se tomuto nástroji říká „klávesy“.

Již zmíněný keyboard je velmi vhodným hudebním nástrojem, který lze využít v kombinaci s digitální technologií. Nejen, že nabízí mnoho různorodých zvuků, ve kterých jsou zastoupeny hudební nástroje z každé hudební skupiny. Na keyboardu můžeme hrát s celým orchestrem nebo s celou kapelou. A to vše pomocí jednoho prstu, respektive akordu. Tento hudební nástroj je vhodný k použití od 1. třídy.

Rozvoj digitální kompetence v hudební výchově můžeme zajistit od 1. třídy. Praktická výuka vede žáky k aktivnímu a smysluplnému využívání hudebních nástrojů. Je vhodná i pro ty žáky, kteří zatím neovládají hru na hudební nástroj. Děti si mohou zkusit na keyboardu hru, kdy „mačkají“ jednotlivě různé klávesy, které budou znít například jako akustická kytara.

Poté učitel vymění zvuk a hra na keyboard se změní na elektrickou kytaru. A takto může se u keyboardu můžou vystřídat všechny děti ze třídy a učitel s dětmi vyzkouší zástupce hudebních nástrojů.

Následně si mohou zkusit různé doprovody. Zde je velice přínosné, když je právě učitel s nástrojem seznámen a může děti navigovat, aby byl prožitek ze hry co nejefektivnější.

V tomto směru můžeme spatřovat smysl digitalizace hudební výchovy, avšak stále by se nemělo zapomínat na důležitost klasického pojetí hudební výchovy. A to z důvodu přemrštěné digitalizace. Mohlo by totiž dojít k „předigitalizování“ jednotlivých oborů. Žáci by pak neměli zájem o hru na klasický klavír, neboť by jim přišel nezajímavý.

9. Ideální učitel hudební výchovy

Existuje? Každý můžeme mít jinou představu o ideálním učiteli hudební výchovy. Někdo bude přikládat největší důraz na teorii, jiný na praktické nápady v hodině, jiný na zdokonalení intonace atd. Subjektivní pohled na „ideálního učitele“ je se proto může diametrálně lišit. Co jeden považuje za dokonalé, nemusí druhý uznávat, respektive dává přednost jiným vlastnostem. Můžeme si však představit jedince, který dokonale ovládá minimálně jeden hudební nástroj, bezchybně se orientuje v hudební teorii a používá ji, využívá stále nové metody výuky, do hodiny zvládne zařadit všechny dílčí činnosti hudební výchovy, dokáže děti naučit zpívat, rozvíjí jejich talent, který i dokáže rozpoznat, během jeho výuky se děti nenudí, hudební výchova je baví.

Na základní škole, jak již bylo zmíněno, nemusí být výuka hudební výchovy kvalifikovaná. To může být způsobeno především zaměřeností jednotlivých učitelů na jiný obor. Vzhledem ke skutečnosti, že studijní program Učitelství pro 1. stupeň základní školy, platný pro studenty, kteří započali studium nejpozději v akademickém roce 2017/2018, určuje povinnost si ve 3. ročníku, respektive v 6. semestru zvolit svoji specializaci, nemůžeme považovat za „chybu“ specializování učitele jiným směrem, než je hudební výchova. Nová akreditace studijního oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy od akademického roku 2018/2019 toto již nevyžaduje.

Tímto způsobem je každému studentovi dána možnost vybrat si, jakým směrem chce být zaměřen, tedy co je konkrétnímu studentovi blízké a čemu se chce více věnovat¹⁹⁾.

19) Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická: Studijní plán. : str. 81 [online]. Liberec, 2017 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.fp.tul.cz/soubory/fakulta/studijni_plany/studijni_plan_FP_2017-2018.pdf

10. Výzkum hudební výchovy na základní škole

Pro ověření domněnek, zda má na žáky a výuku vliv kvalifikovanost pedagoga, bylo potřeba provést výzkum. Tento výzkum byl zaměřen na praktickou část výuky hudební výchovy na 1. stupni základních škol. Výzkum probíhal na Základní škole v Jiřikově.

Pro lepší porovnání a ucelenější výsledky byly požádány všechny učitelky o možnost nahlédnutí na jejich výuku hudební výchovy. Předpokladem pro správné a objektivní šetření byla funkce „tichého pozorovatele“, který by vyučování navštívil a hodinu sledoval. Účast neměla působit rušivě a všechny „hospitace“ měly proběhnout bezproblémově, bohužel se tak nestalo.

Bohužel došlo k situaci, kdy se osobní účast na vyučování nezdařila. Důvodem, proč se některé třídní učitelky zdráhaly dovolit nahlédnout do jejich hodiny byl důvod „nehudebního zaměření“. Tato skutečnost byla vnímána jako velmi nepříjemná. Neboť cílem nebylo někoho poškodit, ale získat obraz výuky hudební výchovy. Pro zmírnění obav byl všem učitelkám předem rozeslán „dotazník“, ve kterém se mohly zorientovat a ujistit se, co bude záměrem sledován, čemu bude věnována při výuce pozornost (viz příloha č. 2).

Ve výzkumu byly sledovány především aktivity učitele a aktivity dětí, zda byly do výuky zapojené nebo jen seděly a poslouchaly. Zda učitel doprovází žáky při zpěvu na hudební nástroj, případně na jaký.

Jakým způsobem dětem učitel představuje novou písničku nebo již naučenou píseň procvičuje. Bohužel ani toto většinu učitelek nepřesvědčilo. Z oslovených pedagogů, byly ochotné se do tohoto výzkumu v této formě zapojit dvě pedagožky. Tento počet není směrodatný a nevykázal by tak opravdovou skutečnost výuky hudební výchovy. Oslovené pedagožky navíc byly hudebnice, tudíž výsledek šetření by byl opravdu nevyhovující.

Všem pedagogům byl tedy rozeslán dotazník, který nahrazuje moji osobní přítomnost v hodině hudební výchovy. Dotazník je součástí této práce v oddílu „Přílohy“.

10.1 Sledované skutečnosti

V první řadě bylo důležité zjistit, jakou specializaci pedagog má. Na výběr byly specializace hudební výchova, výtvarná výchova, tělesná výchova, speciální pedagogika a „jiná“ specializace. Tyto možnosti byly pro pedagogy, kteří vystudovali obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ.

Na základní škole Jiříkov však pracují i učitelé, kteří nemají vystudovaný výše uvedený obor, ale obor Speciální pedagogika. Těmto pedagogům byla vytvořena vlastní kolonka, neboť tito učitelé nemají ani jednu ze specializací, které si studenti pedagogických fakult volí. Jejich specializací je právě jejich obor.

Dalším aspektem dotazníku bylo jaký hudební nástroj učitel ovládá a v jaké míře, následně pěvecké dovednosti a činnosti, které učitel při výuce zvládá. Po tomto krátkém dotazníku bylo potřeba zjistit konkrétní práci při výuce, k tomu sloužila příprava na hodinu s rozepsáním konkrétních aktivit. Možností bylo doplnění i dalších aktivit, které nebyly uvedeny.

10.2 Zhodnocení dotazníků

Následující text vyhodnotí jednotlivé činnosti pedagogů z hlediska teoretického, jak by měly být použity znalosti pedagoga ve výuce a na co by se měl pedagog hudební výchovy zaměřit nebo čemu se vyhýbat. Následný text porovná činnosti, které jsou opravdu prakticky využité při vyučování a do jaké míry. U jednotlivých dovedností bude vždy uvedena teoretická část, respektive to, co se předpokládá, že by učitel měl ovládat a následně bude prezentováno zhodnocení dotazníků.

10.2.1 Hra na doprovodný nástroj

Z celkem 11 dotazovaných odpovědělo negativně na otázku, zda ovládají nějaký doprovodný nástroj, celkem 5 dotazovaných.

Celkem 6 dotazovaných ovládá klavír a tři dotazované uvedly dva a více hudební nástroje – klavír, kytaru a flétnu. Zajímavým zjištěním je tedy fakt, že i když někteří pedagogové řádně prošli vysokoškolským magisterským studiem oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, hudební dovednosti již nyní neovládají.

Přitom během studia tohoto oboru je potřeba zvládnout základní dovednosti hry na klavír. Během následného rozhovoru pak vyšlo najevo, že pro tyto pedagogy bylo studium v oblasti hudebních věd náročné a vše, co zvládli, museli pilně trénovat. Po ukončení studia se však hře na klavír nevěnují.

Pedagogové, kteří ovládají klavír uvedli v dalším dotazování, že se hře na klavír věnují od základní školy, kdy jako prvňáčci začali navštěvovat základní uměleckou školu. Současně se také shodují na skutečnosti, že pochází z rodin hudebně zaměřených. Někteří dotazování mají vzor ve svých rodičích, kteří jsou pedagogové nebo mají k muzice jako takové velice blízko.

Toto zjištění potvrzuje již zmíněné domněnky, respektive tvrzení, o vlivu rodiny na budoucí hudební zaměření dítěte. Tito pedagogové také dále v rozhovoru uvedli, že hru na hudební nástroj považují za důležitou i pro své děti a žáky. Hudební výchova je podle těchto pedagogů podceňována z hlediska důležitosti a uznávají do jisté míry selhání školního vzdělávacího programu, respektive Rámcově vzdělávacímu programu. Podle těchto dotazovaných jedna vyučovací hodina týdně je skutečně nedostačující.

10.2.2 Hudební teorie

Hudební teorii můžeme definovat jako nauku o hudbě, jakožto oblasti muzikologie. Na základní škole je hudební teorie vnímána spíše v souvislosti se znalostí not a znalostí některých hudebních skladatelů a samozřejmě rytmu. Hudební teorie však zahrnuje mnohem více příbuzných věd jako jsou například hudební nauka a její terminologie, harmonie a hudební akustika.

10.2.3 Hudební terminologie

Terminologie je nauka o termínech, tedy o odborných názvech, a o způsobu jejich vytváření a sestavování do systémů. Přívlastkem „hudební“ definujeme, pro jakou oblast bude terminologie využívána. Nejprve byla základem hudební terminologie latina, jejímž prostřednictvím se zapisovala duchovní tvorba a mše.

Latina byla liturgickou řečí. V období renesance se však začala používat italština, neboť se Itálie stala centrem vývoje evropské hudby. Některé hudební směry vznikly právě v Itálii jako například renesance a baroko. Hudební termíny jsou důležité z hlediska porozumění pro hudebníky. Vytváří jakýsi neutrální jazyk, kterým se všichni hudebníci, či muzikanti a zpěváci dorozumí. Základem je však tuto terminologii ovládat.

Zápis hudební skladby obsahuje záznam not, tedy tónů, toto se nazývá notace. Dále je potřeba ve skladbě zaznamenat rytmus a tempo, dynamické značky a mnoho dalšího. Na základní škole se děti seznamují se základní teorií zahrnující pouze základní informace. Například notace zahrnuje klíče. Děti se učí především houslový klíč, učí se jej správně zapsat do notové osnovy, dále již zmíněná notová osnova. Zde se děti učí, jak vypadá, kolik má linek, kolik má mezer, kam se zapisuje houslový klíč. Jak vypadají noty, co noty jsou, jejich název a jakou mají délku.

Dále děti seznamujeme s pomlkami, které pomlky patří k jaké notě a jakou mají délku. Při názorné ukázce notového záznamu se děti seznamují s takty, jak jsou ve skladbě vyznačeny a co vlastně znamenají. Předznamenáním se na základní škole nevěnujeme, pouze je můžeme zmínit.

V neposlední řadě dětem vysvětlujeme pojmy dynamiky jako „piano, mezzoforte, forte“ atd. a tempa „largo, allegro, presto“. Jednotliví vyučující by měli být schopni tuto základní teorii vysvětlit. Z tohoto důvodu je pro učitele důležité se orientovat v hudební teorii.

10.2.4 Hudební teorie v průzkumu

V oblasti hudební teorie můžeme pozorovat pozitivní vzestup, kdy prakticky všechny dotazované pedagožky uvedly, že teorie jim nečiní výrazný problém. Orientují se v základních hudebních značkách, rozumí italskému značení v rozsahu odpovídajícímu 2. období Školního vzdělávacího programu. Jedna třídní učitelka používá při vyvození a nácviku hudebních značek okopírovaný text písně s notovým zápisem. Na tomto listu se děti seznamují s jednotlivými hudebními znaky jako jsou notová osnova, houslový klíč, noty, pomlky, terminologie atd.

Vzhledem k tomu, že jsou učitelé naučeni se stále učit, nečiní jim tedy problém osvojit si kvantum nových informací. Proto ani hudební teorie v oblasti hudebních dějin a autorů nečiní pedagogům problémy. Můžeme je hodnotit jako bezproblémové.

Z dotazníků vyplynulo, že učitelé ovládající alespoň jeden hudební nástroj pracují s hudební teorií bez větších potíží. Ze skupiny učitelů neovládajících hudební nástroj v dotazníku uvedli, že ovládají všechny tři podoblasti hudební teorie, především orientaci v hudebních značkách a vysvětlení základních pojmů hudební teorie. Ovšem čtyři dotazovaní v poslední podoblasti uvedli, že tuto dovednost neovládají. Jedná se o využití didaktických her pro osvojení hudební teorie.

10.2.5 Pěvecké dovednosti

Pěvecké dovednosti považujeme za základní schopnost, respektive dovednost učitele. V dotazníku byli učitelé dotazováni, v jaké míře ovládají pěvecké dovednosti. V následujícím textu budou přiblíženy jednotlivé oblasti pěveckých dovedností a činnosti, které by měli učitelé zvládat.

10.2.6 Vokální činnosti²⁰⁾

V hudební výchově pojmem vokální činnosti definujeme jako práci s hlasem, při které dochází k zdokonalování mluvního i pěveckého projevu. Tyto projevy souvisí s posilováním a uplatňováním správných pěveckých návyků.

Vokální činnosti na základní škole navazují na znalosti, které děti získaly v mateřské škole. Na základní škole tedy dochází k rozšiřování a zdokonalování hlasového rozsahu. Děti si prohlubují znalosti o hlasu, jak jej správně používat a zároveň se učí správné hlasové hygieně.

Ta bývá velmi často podceňována (viz kapitola Hlasová hygiena). Žáci se učí pracovat se svým hlasem a jeho deklamací. Během vokálních činností na základní škole se žáci seznamují s vícehlasým zpěvem. Ten je nacvičován postupně, přes kánon.

Mezi vokální činnosti řadíme i rytmus, zde dochází k uvědomění souvislostí mezi rytmem řeči a hudebním rytmem. Pokud bychom shrnuli aktivity vokálních činností na základní škole, můžeme konstatovat, že si žáci osvojují dovednosti v pěveckých, tedy vokálních činnostech, ale rozvíjí i zároveň své rytmické cítění, rozvíjí svoji hudební představivost a sluch. Toto jim umožňuje následně využívat i improvizace, kdy jsou schopni sami využít rytmických doprovodů podle vhodného rytmu ke zpívané či poslechové skladbě. Nebo použijí improvizaci s vlastním pěveckému projevu. Celkově se tedy rozvíjí jejich hudební dovednosti a sluch.

20) PROKEŠ, Zbyněk. *Vybrané kapitoly z teorie hlasové výchovy*. V Liberci: Technická univerzita, 2009. ISBN isbn978-80-7372-444-3.

Na základní škole se nejčastěji setkáváme s pěveckým projevem, tzv. nápodobou, tedy opakováním na základě sluchového vjemu hudby nebo její části. Tento pěvecký projev se nazývá imitace a učitel se mu věnuje především v předškolním vzdělávání a v prvním období na základní škole. Jedná se o poměrně jednoduchou techniku, kdy žák opakuje to, co slyší.

Do tohoto projevu nepředává svůj vlastní projev nebo náladu, pokud k tomu není vyzván, např.: zazpívej tuto melodii jako medvěd, ptáček, atd... Můžeme jej přirovnat k osvojování řeči a jiných dovedností, které děti činí tím, že napodobují dospělého.

Dalším pěveckým projevem je vokální intonace. Tato technika je zaměřena na zpěv z not. Jedná se o velmi obtížnou techniku, která vyžaduje nejen vynikající znalosti notového zápisu, ale i převedení notového zápisu do zvukové podoby a její interpretace. Jedná se o zautomatizovaný proces, který děti na základních školách, především na 1. stupni, nezvládají. Především proto, že neznají dostatečně dobře noty a neumí je číst tak rychle.

Variantou pro postupný nácvik této pěvecké techniky je pomocí metody intervalové a tonální. Intervalová metoda spočívá ve vybavování tónu z poměru dvou tónů. Na základní škole k tomu používáme písničky, které daný interval obsahují. Dítě si pak na základě této písně vybaví přesný interval. Metoda pomocí intervalu je vhodná pro všechny děti, neboť se dá aplikovat na téměř každou píseň a přiřadit k ní daný interval.

Třetí pěveckým projevem je vokální improvizace, která je založena na tvorbě melodií, které zpěvák může obohatit o své vlastní osobité a rytmické představy. Improvizace je velmi cenná vlastnost a dovednost každého hudebníka, neboť mu umožňuje tvořit rozmanitá díla, a to nejen vokální, ale i instrumentální.

10.2.7 Hlasová výchova

Na základní škole se v hudební výchově věnujeme i práci s hlasem, který je základem pro vokální projev. Tato činnost se nazývá hlasová příprava, ale častěji se používá termín hlasová rozcvička. Kdy se hlas opravdu rozcvičuje, neboť jej čeká nějaký výkon. Tuto rozcvičku můžeme přirovnat k běžné tělovýchovné rozcvičce, která má za cíl prohřát svalstvo a připravit tělo na vyšší fyzickou zátěž. Stejně tomu je tedy i v hudební výchově, kdy se očekává, že budou žáci při hodině zpěvu zpívat. Proto je hlasová rozcvička velice důležitá.

Při hlasové rozcvičce musíme dbát na posloupnost jednotlivých aktivit. Samozřejmě, že začínáme jednoduchými činnostmi. Podle Bubeníčkové²¹⁾ by měl učitel mít potřebné znalosti z anatomie, foniatrie, logopedie, hudební teorie, dějin hudby a z teorie klasické techniky zpěvu, které někdy říkáme „vědomé zpívání“. Učitel by se měl orientovat v pěvecké sólové a sborové literatuře, a to jak v klasické, tak i v moderních žánrech.

10.2.8 Hlasová cvičení

Jednotlivá hlasová cvičení můžeme rozdělit podle stupně obtížnosti, tedy na snadná hlasová cvičení, následně na těžší hlasová cvičení, a nakonec na složitá hlasová cvičení.

Dalším hlediskem hlasového cvičení je podle směru pohybu na cvičení vzestupná, tedy melodie jde směrem nahoru. Pokud jde melodie směrem dolů, jedná se o melodii klesající, tedy hlasové cvičení sestupné. Poslední variantou hlasového cvičení podle směru pohybu je s kombinovaným pohybem.

Posledním hlediskem dělení je podle náležitosti k tónině, tedy zda je rozezpívání prováděno v durové tónině nebo v mollové tónině. Všechna dělení se pak mohou rozlišovat na jednotónová hlasová cvičení a dvoutónová hlasová cvičení.

21) BUBEČNÍKOVÁ, Zuzana. *Vokální činnosti*. In: . ISBN není k dispozici.

Pro zpestření hlasových cvičení je možno provádět obměny těchto hlasových cvičení, například můžeme měnit tempo zpěvu, můžeme měnit sílu za použití značek p, mf, f (piano, mezzoforte, forte, atd.), dále můžeme využít zpěv se zavřenými ústy, tzv. mormorando, což je laikům většinou známo jako brumendo nebo můžeme využít zpěvu s různým druhem zpěvní artikulace. Těmi mohou být například staccato, tedy „odskakováním“ od každého zazpívaného tónu. Cílem hlasových cvičení je příprava hlasu na zpěv, příprava dechových orgánů, zdokonalení pěvecké techniky a aktivizace sluchového ústrojí.

10.2.9. Hygiena hlasu

Tuto dovednost na základní škole neučíme, ale měla by být součástí dovedností každého učitele ovládajícího správné hlasové dovednosti. Proto ji v dalším textu zmíníme, jakožto součást celku.

Hygiena hlasu, je důležitý proces, který by měl dodržovat každý učitel, neboť jeho hlas je důležitý pro výkon povolání učitele. Pokud nedodržuje zásady hygieny hlasu, dochází k častému „chraptění“, přeskokování hlasu, tzv. jódlování nebo k úplné ztrátě hlasu. Samotné „chraptění“ je v učitelské profesi velice časté.

Důležitá je tedy prevence a hlasová hygiena. Mezi základní zásady hlasové hygieny patří vyvětraná místnost s dostatečnou vlhkostí, aby nedocházelo k dráždění hlasivek a vysychání sliznice. Velice důležité je správné dýchání a měkké nasazování hlasu, tím se omezí výskyt pocitu sucha a pocitu žízně. Samozřejmě je vhodné dodržovat pitný režim, ale časté pití může vyvolat pocit sucha v ústech opakovaně.

Další zásadou hlasové hygieny je dobrá artikulace, která pomůže srozumitelnosti. Ovšem pro správné fungování hlasu je potřeba nejen fyzické zdraví, ale i zdraví duševní. To tedy znamená dostatek spánku, dostatek odpočinku pasivního, ale i aktivního a samozřejmě sem musíme zařadit i správnou životosprávu. Například velice kořeněná jídla hlasivkám nečiní příliš dobře, stejně tak velice horké nebo příliš studené nápoje.

Hlasová, tedy vokální činnost pedagoga ve škole má velmi důležitý a nedílný podíl hudební výchovy. Správný zpěv se pozitivně odráží na zdravotním stavu jedinců. Prohlubuje dech, dýchací svalstvo sílí, tedy posiluje. Dále dochází k lepší výměně vzduchu v plicích a podporuje trávení, srdeční činnost a výměnu látek v těle. Mezi velké přínosy patří zvyšování krevního oběhu a zesílení hrtanu. Zpívání a dýchání mají tedy pozitivní vliv na psychickou a fyzickou stránku člověka a v neposlední řadě na mluvní projev.

Při zpívání je podle Bubečnickové²¹⁾ vhodné čas od času nechat děti zpívat i jednotlivě. Nejprve pro získání přehledu, posléze kvůli kontrole, jestli se dříve zjištěná negativa mění k lepšímu. Zde je důležité zmínit, že je potřeba žáky chválit a chválit bychom měli i ty žáky, kterým se ne zcela v pěveckých dovednostech daří.

Téměř všechny mluvní chyby se objevují i při zpívání. Ze zkušeností v oboru sólového zpěvu je zřejmé, že v některých případech jsou chyby výslovnosti ve zpívaném textu méně slyšitelné a ve výjimečných případech úplně mizí. Je předpoklad, že v této problematice hraje určitou roli i aktivní pěvecké dýchání s momentem zadržného dechu před nasazením tónu.

Co se týče samotného dětského zpěvu, je na učiteli, aby pozorně "otestoval" vrozené i získané dispozice ve třídě a zjistil tak úroveň zpěvnosti celého kolektivu. Ve volbě správné tóniny je velice důležité vybírat písně tak, aby byly vhodné pro reprodukci dětským hlasem.

Toto bývá častým „nešvarem“ některých učitelů, kteří se při výběru písně nechávají ovlivnit vlastní oblíbenou tvorbou ať už ze zpěvníků, či z jiných zdrojů. Takto nevhodně zvolená píseň může dětem činit velké obtíže z hlediska náročnosti skladby, kdy může být pro žáky melodie natolik obtížná, že ani po dlouhém nacvičování nedojde k očekávanému výsledku.

21) BUBEČNÍKOVÁ, Zuzana. *Vokální činnosti*. In: . ISBN není k dispozici.

Důležité je zde zmínit, že právě v pěveckých zpěvnících jsou písně krásné, melodické a známé, na druhou stranu se jedná o písně složité a uvedená tónina je volena pro dospělý hlas.

Zde dochází k dalšímu častému problému, respektive nedostatku, ze strany učitele. Transpozice je dovednost, kterou všichni učitelé hrající na hudební nástroj zvládají. Zpěvem v nevhodné tónině můžeme celou píseň zcela pokazit. Nehledě na to, jak se píseň špatně zpívá ve velmi nízké tónině a naopak ve velmi vysoké tónině. Proto je další dovedností, kterou by měl učitel hudební výchovy na základní škole ovládat, hraní a transpozice písně do různých tónin.

10.2.10 Dechová cvičení

Hlas je závislý na dechu. Pro správné vyslovování, artikulaci a srozumitelnost je však důležitá správná technika dýchání. Existují fáze správného dýchání jsou to hluboký rychlý nádech, moment zadržení dechu, pomalý plynulý výdech. Z těchto fází vychází dechová cvičení, ta jsou prováděna poté, co učitel teoreticky vysvětlí, jak správně provést dechové cvičení. Následně je učitel předvede a pak vyžaduje po žácích.

Při dechových cvičeních učitel kontroluje správné provedení těchto cviků. Důležité je provést správné nadechování bez zvedání ramen a následně pomalý a plynulý výdech pomocí konsonantu „s“. Při nácviku dechových cvičení je vhodné kontrolovat správnou techniku dýchání.

Chyby, které se nejčastěji objevují jsou zvedání ramen při nádechu, zde dochází k svrchnímu nádechu a křeči v oblasti klíčních kostí. Další chybou je nedodržení fáze momentu zadržení dechu a mělké nadechování. Z této chyby pak dochází k častým nádechům, které mají za následek přehlcení dechem a s ním spojené fyzické problémy. Například námaha při mluvení, rychlá únava hlasu, křeč krčního svalstva atd...

10.2.11 Hygiena dýchání a prostředí

Pod tímto pojmem rozumíme správné a zdravé dýchání. Za toto se považuje dýchání nosem. Oproti dýchání ústy, kdy se do těla mohou dostat různé škodliviny a nečistoty z ovzduší, dýchání nosem je pro člověka zdravější. Pokud je však jedinec fyzicky namáhán, dýchání nosem mu nestačí, ale je potřeba přidat i ústa.

Pro tvorbu dlouhých větných úseků je vhodné aplikovat tzv. ekonomii dechu, což je vědomé dýchání, které vede k technicky vytríbenému verbálnímu a zpívanému projevu. Zde jsou pauzy na nádech krátké a hluboké.

10.2.12 Pěvecké dovednosti v průzkumu

Během průzkumu bylo zjištěno, že rozezpívání používají jen hudebníci, tedy učitelé, kteří mají širší hudební průpravu. Tito učitelé jsou učiteli „zpívajícími“, to znamená, že dokáží dětem předzpívat melodii písně a na jejím základě děti imitují melodii. U skupiny učitelů, kteří neovládají hudební nástroj, z dotazníku vyplývá, že předzpívání zvládají pouze dva dotazovaní, další tři tuto činnost při výuce nevyužívají.

Jak je již výše zmíněno, je předzpívání jednou z důležitých, ne-li základních, dovedností učitele hudební výchovy. Pokud tedy učitel dětem nepředzpívá a ani nezahraje, musí využít jiný způsob prezentace písně. Naštěstí jsou v současné době k dispozici mnohá technická zařízení jako počítače, interaktivní tabule, mobilní telefony, tablety aj. a samozřejmě internetové připojení, které má většina škol již v každé třídě. Tato technická zázemí mohou do jisté míry nahradit učitelův zpěv.

11. Zhodnocení dotazníků z hlediska příprav na hodinu

V následujícím textu budou zhodnoceny dotazníky, které jsou součástí přílohy této diplomové práce. Dotazování probíhalo na pracovišti Základní školy v Jiříkově. I když jsou konkrétní osoby známe, v tomto textu budou všechny údaje použity anonymně, aby nedošlo k adresování a konkretizování osob. Jednotlivá výuka, respektive příprava učitele, bude uváděna pod písmeny abecedy. Za hudebního učitele považujeme v tomto textu učitele, který hraje na hudební nástroj a využívá jej aktivně při výuce. A dále za učitele, který si při studiu na vysoké škole zvolil specializaci zaměřenou na hudební výchovu. Nehudební učitel je v tomto textu učitel, který má jiné zaměření, než-li hudební výchova a zároveň neovládá hru na hudební nástroj. Po vyplnění dotazníků proběhl s každým vyučujícím rozhovor, ve kterém byl popsán konkrétní průběh hodiny.

Tento koncept byl zvolen, jak již bylo zmíněno dříve, kvůli nemožnosti osobní návštěvy ve vyučování. Již dříve jej využila Lina Hamme²²⁾, která se ve své disertační práci zabývala stejným tématem. Stejně jako autorka disertační práce „Theorie und Praxis der Musikvermittlung“ byly využity jednotlivé přípravy vyučujících a dále pak rozhovor s vyučujícími.

Jak bylo uvedeno výše, původně měla být využita osobní hospitace ve výuce hudební výchovy, vzhledem k obavám většiny vyučujících k této hospitaci nedošlo.

22) HAMMEL, Lina. *Selbstkonzepte fachfremd unterrichtender Musiklehrerinnen und Musiklehrer an Grundschulen*. Köln, 2011. Disertační práce. Humanwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln. Vedoucí práce Prof.Dr. Maria Luise Schulten.

11.3 Přípravy na hodinu hudebně zaměřených učitelů

11.3.1 Příprava na hodinu ve učitelky A

Vyučující učitelka v této třídě nemá specializaci. Jak v dotazníku uvádí, tak zvládá hru na klávesy v rozsahu hry jednoduché skladby z listu bez doprovodu. Z pěveckých dovedností provádí a nacvičuje s dětmi správnou techniku dýchání, vede s dětmi hlasová cvičení a hraje s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“. V dotazníku učitelka dále uvádí, že dětem přezpívá melodii pouze jednoduché písně. Z hudební teorie dotazovaná uvádí, že se orientuje v základních hudebních značkách, vysvětlí dětem základní pojmy z hudební teorie a jen zřídka využívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie. Tato vyučující je zahrnuta do skupiny nehudebních učitelů, neboť hru na nástroj ve výuce nikdy nevyužívá.

Téma hodiny pro výuku hudební výchovy bylo nácvič písně Sedí liška pod dubem a hudební nástroje. Po přivítání dětí na hodině hudební výchovy byly děti seznámeny s cílem hodiny. Následovala motivace žáků k danému tématu hodiny. Učitelka žáky motivovala prostřednictvím bubínku a píšťalky, neboť v samotném textu písně Sedí liška pod dubem se tyto dva nástroje objevují.

Učitelka s dětmi před započtením zpívání provedla dechová cvičení a hlasová cvičení. Poté děti zpívaly písničky, které se naučily v minulých hodinách. Doprovod písní proběhl za pomoci interaktivní tabule přes hudební kanál YouTube. Při nácvič nové písně učitelka pustila hudební ukázkou přes hudební kanál YouTube a předříkala dětem text, který společně několikrát opakovaly. Následoval nácvič písně s klavírním doprovodem opět přes hudební kanál YouTube, rytmizace písně v podobě vytleskávání rytmu. Po nové písni děti poznávaly nástroje prostřednictvím interaktivní tabule. Poté děti obdržely pracovní list s hudebními nástroji a podle pokynů učitelky kroužkovaly hudební nástroje. V závěru hodiny učitelka s dětmi zopakuje nově naučenou píseň a provede zhodnocení hodiny.

Jak již bylo zmíněno při vyučování byl využit fyzicky přítomný hudební nástroj, respektive píšťalka a bubínek. Doprovod písně však probíhal přes hudební kanál YouTube. Během vyučování děti zpívaly, pracovaly do pracovních listů a rytmizovaly. Výuka probíhala střídavě v lavicích a na koberci v kroužku.

Pokud by měla být hodina zhodnocena z hudebního hlediska a z hlediska využití a aplikace hudebních dovedností proběhla hodina velice zdařile. Paní učitelka střídala činnosti. V pěveckých dovednostech se, jak v pozdějším rozhovoru uvedla, necítí zcela jistě.

Při zpěvu byly děti doprovázeny hudebním kanálem YouTube, což nemusí být problém. Prakticky může být doprovod písně tímto způsobem pro děti zábavný a zpestřením hodiny. Avšak z hudebního hlediska hry na nástroj, kdy je potřeba přizpůsobovat tóninu hlasovým možnostem dětí, je tento podklad nevyhovující. Učitel má svázané ruce při výběru tóniny. A u učitelů, kteří se hudbě nevěnují v rozsahu hry na nástroj, je velice náročné určit, zda ta či ona tónina v písni podporuje hlasový projev a rozvíjí hlasové dovednosti žáků. Jak již totiž bylo řečeno v teoretické části, pokud je tónina zvolena nevhodně, může být výsledný poslech písně zcela změněn.

Co však může být ale vskutku největším problémem, je nekomfortnost při zpěvu. Představme si, jak musíme zpívat nějakou písničku ve vysokých polohách, ve kterých už to je pro náš hlas nepříjemné nebo naopak se držíme po celou dobu písničky v hlubokých tónech. Nepříjemné pocity ze zpěvu ve špatně zvolené výšce tónů může způsobit ztrátu zájmu o zpěv konkrétní písně, či dokonce o zpívání vůbec. Bohužel na základních školách se toto děje. Hudební kanál můžeme považovat za přínos a zpestření, ale potřeba jej využívat s citem a správně. Zároveň je však nutné dodat, že nebýt této interaktivní možnosti, zpívaly by některé děti stále zcela bez hudebního doprovodu.

11.3.2 Příprava na hodinu učitelky B

Vyučující učitelka v dané třídě má specializaci Speciální pedagogika, avšak můžeme ji zařadit do skupiny hudebně zaměřených učitelů, neboť ovládá klavír, flétnu a kytaru. Tyto nástroje, především tedy klavír, ovládá v rozsahu hry z listu bez doprovodu, podle sluchu dokáže zahrát jednoduchou lidovou píseň. Z pěveckých dovedností zvládá a vykonává tato učitelka všechny dotazované činnosti. Provádí a nacvičuje s dětmi správnou techniku dýchání, vede s dětmi hlasová cvičení, předzpívává dětem melodii písně a hraje s dětmi různé hlasové hry.

Z hudební teorie dotazovaná uvádí, že se orientuje v základních hudebních značkách, dále, že dokáže dětem vysvětlit základní pojmy hudební teorie a využívá didaktické hry pro osvojování hudební teorie.

Hodina byla zaměřena na nácvik zpěvu písně Černé oči. Po přivítání žáků na hodině hudební výchovy byli žáci seznámeni s cílem vyučování hudební výchovy a následovala motivace. Motivace se týkala vzpomínek na dětství, kdy maminka děti uspávala ukolébavkou. V této fázi si s dětmi učitelka připomněla, co je to ukolébavka a jak ji zpíváme. Hlavní část hodiny započala rytmickým cvičením na ozvučná dřívka, kdy byla použita i hra na ozvěnu.

Děti opakovaly po učitelce krátký rytmický úsek. Po rytmizaci byla provedena dechová a intonační cvičení. Při nácviku nové písně Černé oči učitelka nejprve zazpívala dětem první sloku, poté jim předříkala text první sloky. Společně si tak všichni několikrát text zopakovali a následně zkusili zpěv i s melodií a postupně přidali i další sloky.

Zde paní učitelka několikrát zahrála melodii písně. S dětmi si po několikátém zazpívání povídala o pocitech, které z této písničky mají. V závěrečné části dostaly děti prostor k vyjádření k průběhu vyučovací hodiny. Co se dětem líbilo a především, co se jim podařilo.

Při hodině hudební výchovy byl použit klavír. Děti při výuce zpívaly, rytmizovaly pomocí ozvučných dřívek, hrály didaktické hry s využitím instrumentálního nástroje. Tuto hodinu bychom mohli zhodnotit jako velice zdařilou. Především díky dovednostem paní učitelky, která dětem předzpívala a děti si tedy jasně udělaly představu o tom, co budou zpívat a především díky hře na klavír. Tato paní učitelka zvládá hru i na kytaru a flétnu, můžeme ji tedy považovat za „multifunkční“ a pokud nemá k dispozici klavír, zahraje dětem na kytaru. Což děti velice oceňují.

11.3.3 Příprava na hodinu učitelky C

V této třídě vyučuje paní učitelka, která má splněné vysokoškolské vzdělání se zaměřením výtvarné výchovy. Přesto v jejím dotazníku velice výrazně převažují kladné odpovědi. Tato vyučující hraje na klavír v rozsahu hry z listu s jednoduchým doprovodem v oblasti hry podle sluchu zvládá hru jednoduché písně podle sluchu. V kategorii pěveckých dovedností dále vyučující uvádí, že provádí a nacvičuje s dětmi správnou techniku dýchání, vede s dětmi hlasová cvičení, zvládá dětem předzpívat melodii písně. A v neposlední řadě hraje s dětmi různé hlasové hry. V následném rozhovoru byly blíže specifikovány hlasové hry, kdy nejčastěji hraje hru na ozvěnu, ale také hru na otázku a odpověď a různé hlasové modulace. Poslední kategorií dotazníku byla hudební teorie. Zde dotazovaná uvádí, že se orientuje v základních hudebních značkách, dokáže dětem vysvětlit základní pojmy hudební teorie a využívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Tématem hodiny hudební výchovy byl skladatel Antonín Dvořák a improvizace. V úvodu vyučující přivítala žáky a názorně předvedla, jak vypadá improvizace, tím motivovala žáky. Po krátké motivaci seznámila učitelka žáky s příběhem skladatele, který se stal jedním z neznámějších světových skladatelů českého původu. A dále dětem vyprávěla, že se tento autor nechal inspirovat indiánskou a afroamerickou hudbou. Na Orffův instrumentář se děti pokusily vytvořit rytmus, který by mohl podle nich znít jako podklad pro indiánský tanec.

Nakonec dětem pustila dvě ukázky z tvorby, jedna z Nového světa – Largo a druhá Humoreska. Společně si všichni zkusili zpěv úvodní melodie z novosvětské symfonie. Po zpěvu následovala hra na skladatele. Děti si zkoušely hrát na skladatele pomocí hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře a hrály různé melodie, některé byly zdařilé. Pro některé děti to byl první kontakt s hudebním nástrojem, například s xylofonem. V závěru hodiny si ještě zaspívaly naučené písně.

Při výuce děti zpívaly, hrály na Orffův hudební instrumentář, rytmizovaly. Hrály didaktické hry, instrumentální hry, kdy byla využita hra na ozvěnu a improvizace. Dále byly využity vokální hry, především hlasová modulace písně.

Tato výuka hudební výchovy může být považována za velice zdařilou, neboť děti byly motivovány k rozmanitým aktivitám a během vyučování se nenudily. Důležité je, že si děti mohly vyzkoušet hru na některý nástroj, který ještě nikdy neměly možnost vyzkoušet a především, že zpívaly. Paní učitelka zvolila vhodnou tóninu písní a to děti velice bavilo.

11.3.4 Příprava na hodinu učitelky D

V této třídě vyučuje hudební výchovu paní učitelka, která si při studiu na vysoké škole vybrala specializaci se zaměřením Speciální pedagogika. V dotazníku uvádí, že nehraje na hudební nástroj, následné podotázky se jí tedy netýkaly. V pěveckých dovednostech vede s dětmi hlasová cvičení a hraje s dětmi hlasové hry např.: hra Na ozvěnu. V oblasti hudební teorie se dotazovaná orientuje v základních hudebních značkách, dokáže dětem vysvětlit základní pojmy z hudební teorie a využívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Tématem hodiny hudební výchovy byla zvolena Hymna České republiky. Po přivítání následovalo rozezpívání a zpěv podle karaoke písní Kdyby byl Bavorov, My jsme Valaši. Pro motivaci zvolila učitelka besedu o vzniku hymny, kdy se používá a jak se při poslechu hymny chováme. Děti si poslechly hymnu z videonahrávky na hudebním kanálu YouTube. Hymnu si následně spolu s hudebním podkladem zaspívaly.

Poté pracovaly s učebnicí. Po přečtení textu byl proveden s dětmi rozbor textu, smyslu této písně. Následoval opětovný poslech se zpěvem. Někteří žáci byli vybráni, aby dirigovali. V závěru hodiny děti předvedly, jak se chovat správně při poslechu hymny.

Během výuky nebyl použit fyzicky přítomný hudební nástroj, pro poslech a zpěv byla použita ukázka z hudebního kanálu YouTube. Děti zpívaly, rytmizovaly, zpívaly podle karaoke hudebního CD, zpívaly s doprovodem z hudebního kanálu YouTube, dirigovaly hymnu České republiky a pracovaly s textem písně.

Hodina se vydařila, děti se dozvěděly důležité informace o hymně České republiky. Na rozdíl od předchozích výuk hudební výchovy, kdy hudební výchovu vyučoval učitel zaměřením jiného než hudební výchova, je potřeba kvitovat rozezpívání dětí. To proběhlo hned v úvodu hodiny a po něm následoval zpěv lidových písní, kdy paní učitelka s dětmi zpívala.

Písně byly za použití doprovodu hudebního kanálu YouTube, ale je potřeba ocenit vlastní zpěv učitele. Při dirigování paní učitelka vystupovala velice aktivně a děti opravovala, pokud dělaly pohyby špatně. V následném rozhovoru (po vyplnění dotazníku) byla touto paní učitelkou konstatováno, že by ona sama byla ráda, kdyby hudební výchovu u ní ve třídě vyučoval někdo jiný, neboť ona sama si je vědoma toho, že nemůže dětem předat hru na nástroj a nemůže je takto motivovat k jejich rozvoji v této oblasti hudby.

11.3.5 Příprava na hodinu učitelky E

Ve třídě vyučuje paní učitelka, která nemá specializaci. V dotazníku uvádí, že nehraje na hudební nástroj, s dětmi provádí a nacvičuje správnou techniku dýchání. Hlasová cvičení s dětmi nevede, ale dokáže dětem předzpívat melodii písně a hraje s dětmi různé hlasové hry. V hudební teorii se orientuje v rozsahu základních hudebních značek, vysvětlí dětem základní pojmy z hudební teorie, didaktické hry pro osvojení hudební teorie nevyužívá.

V přípravě na hodinu hudební výchovy se tato učitelka zaměřila na nácvik tanečku polky a organizace hudebního tělesa z hlediska práce dirigenta. Dětem byla puštěna hudební ukázka písně Na tý louce zelený, učitelka se následně dotazovala, zda jsou jeleni na té louce volní, svobodní. Společně si pak přečetli text z učebnice a s dětmi si povídala, jak to funguje v orchestru. Kdo to vše řídí, diriguje?

Pomocí videoukázky děti hádaly jednotlivé nástroje v orchestru a předváděly činnosti dirigenta. Nácvik písně Na tý louce zelený, nejprve slova, poté s melodií z hudebního kanálu YouTube. Učitelka dětem dále vysvětlila, v jakém taktu se píseň hraje a zpívá a provedla dirigování v $\frac{3}{4}$ taktu. Děti po ní opakovaly společně s písní. Následně si ve dvojicích děti zkoušely tanec polky. V závěru hodiny provedla vyučující zhodnocení práce dětí.

I kdy se tato paní učitelka hudbě dříve nevěnovala a nehraje na hudební nástroj, snaží se dětem předat základ hudební teorie, hlasových dovedností, které mohou nadále rozvíjet. Absenci vlastní hry na klavír, či jiný nástroj je při současných technických možnostech škol, nahradit použitím interaktivní tabule, která nabízí rozmanité a nekonečné možnosti hudebních ukázek. Co však není možné za použití hudebního kanálu YouTube dodržet je správně zvolená tónina vybrané skladby.

Navíc, je potřeba si uvědomit, že „nehudebně zaměřený“ učitel, který má pouze základy hudební teorie, čímž pouze konstatují skutečnost, nemůže zhodnotit, zda je píseň ve správné tónině a dětem hlasově vyhovuje.

A i kdyby si toto daný učitel uvědomil, nemůže toto sám ovlivnit, neboť pro výběr jiné tóniny je potřebná znalost stupnic a jejich posloupnost.

Toto je však náplň základních uměleckých škol, které své žáky připravují v hudební teorii a praktické činnosti, tedy hry na nástroj.

11.3.6 Příprava učitelky F

Vyučující ve třídě F je zkušená pedagožka, která ovládá několik hudebních nástrojů. Mezi ně patří kytara, housle, základy hry na klavír, základy flétny. Při výuce hudební výchovy využívá nejvíce kytaru. V dotazníku uvádí znalost hry na kytaru a housle. V kategorii hra z listu se tedy vztahuje dovednost ke zvládnutí hry na kytaru, nikoliv na klavír.

V této dovednosti dotazovaná uvádí, že ji zvládá v rozsahu hry z listu s jednoduchým doprovodem. To znamená, že používá akordový doprovod, ne sólové hraní. Hru podle sluchu zvládá u jednoduchých lidových písní, opět akordicky, tedy doprovodně. V pěveckých dovednostech je možné konstatovat praktické využití všech dovedností. Tedy provádění a nacvičování správné techniky dýchání, aplikace hlasových cvičení v hodině hudební výchovy. Předzpívání melodie písně a hlasové hry nečiní této dotazované nejmenší problém. V hudební teorii se taktéž orientuje na výbornou v hudebních značkách, dokáže dětem vysvětlit jednotlivé pojmy hudební teorie a využívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Příprava na hodinu byla zaměřena na opakování znalostí hudební teorie, které se naučily děti v letošním školním roce, ale i učiva let minulých. Po úvodu v hodině učitelka motivovala děti tématem prázdnin a cestování, kdy jezdíme poznávat nová místa, nové země, ale něco nového se i naučíme.

Po motivaci provedla s dětmi vyučující dechová cvičení, rozezpívání se slabikami a děti si zazpívaly s kytarovým doprovodem písničku Holka modrooká. Tuto písničku děti zpívaly s různými modulacemi textu, kdy dosazovaly všude stejný vokál.

Poté se děti seznámily s čuníky, kteří se rozhodli cestovat. Společně si přečetli text písně a paní učitelka jim předzpívala melodii i s textem první sloky. Následně píseň společně natrénovali v rozsahu první a druhé sloky. Druhou částí vyučování bylo opakování již naučených znalostí z hudební teorie, k čemuž využila paní učitelka pracovní list a interaktivní tabuli.

Pro osvojení nové písničky si Tři čuníky ještě dvakrát zazpívali a na závěr hodiny zhodnotila paní učitelka znalosti a dovednosti žáků při vyučování.

Při této hodině děti zpívaly, hrály vokální hry a pracovaly do pracovních listů, které ověřovaly jejich znalosti. Jak můžeme vyvodit, tak v této hodině hudební výchovy pracuje zkušený pedagog, který ovládá elementární dovednosti v praktické i hudební oblasti. Pro tuto vyučující není problém dětem předzpívat, provádí s dětmi dechová i hlasová cvičení a různě je obměňuje. Je vidět, že se v dané oblasti dlouho pohybuje. Vyučující ovládá několik hudebních nástrojů, některé lépe, některé o něco méně, u všech se však drží pouze notové předlohy.

11.3.7 Příprava na hodinu učitelky G

Tato paní učitelka je vysokoškolskou pedagožkou se zaměřením hudební výchova, avšak nyní nepracuje jako třídní učitelka. V dotazníku, který vyplnila jsou všechny odpovědi kladné, neboť na pozici třídní učitelky pracovala mnoho let a jak již bylo zmíněno, tak její specializací při studiu vysoké školy, byla hudební výchova. Dotazovaná ovládá hru na klavír a kytaru, zvládá hru se složitým doprovodem, tím pádem i hry s jednoduchým doprovodem a jednoduchých skladeb.

Hraje podle sluchu jakoukoliv píseň lidovou i umělou. V pěveckých dovednostech ovládá a nacvičuje s dětmi správnou techniku dýchání, vede s dětmi hlasová cvičení. Předzpívává dětem melodii a hraje s dětmi různé hlasové hry. V hudební teorii se orientuje, dětem vysvětlí pojmy z hudební teorie a využívá didaktické hry.

Příprava na hodinu byla provedena ve třídě, kde nyní vykonává pozici asistentky. Tato třída a příprava na vyučování byla již v tomto textu zmíněna v souvislosti s třídní učitelkou A.

Tématem přípravy byla pohádka o Princezně žabce. Po úvodu a seznámením dětí, co se dnes bude ve třídě dít o čem si budou povídat přidala paní učitelka názvy pohádek Tři oříšky pro Popelku, Tři vlasy děda Vševěda a ptala se dětí, zda tyto pohádky znají.

Protože některé děti pohádku jednu nebo druhou, někdy i obě, neznaly, krátce jim převyprávěla o čem pohádky jsou. A pokračovala dále, že se dnes seznámí s další pohádkou, ve které hraje roli číslo tři.

Děti si poslechly hudební ukázkou Pohádka o princezna žabce. V pohádce pak hledaly, co bylo schované za tím číslem tři, co tam bylo třikrát a kdo byla žabka. Pro číslo tři zvolila paní učitelka i rytmicizaci a děti po ní opakovaly rytmická cvičení na tři doby pomocí tleskání, pleskání a dupání.

Po této ukázce provedla učitelka s dětmi dechová cvičení, kdy si děti přivoněly ke kytice, zadržely dech a pak se snažily fouknout rychle, dlouze a nakonec jako mašinka s postupným vyfukováním s konsonantem „š“. Na mašinku si pak všichni společně zahráli a po třídě vytvořily jeden dlouhý vláček. Následovalo vydýchání, zklidnění a rozezpívání s opakováním již naučených písní. Poté se děti naučily novou písničku Kolo, kolo mlýnský. Pro některé děti to nebyla písnička nová, protože ji znaly už z mateřské školy. Ale všechny děti si ji rády zazpívaly a především zahrály.

Během hry na koberci, kdy se děti točí v kroužku, si pozice paní učitelky ve třídě vyměnily. Paní učitelka hrající na klavír hrála a paní učitelka třídní s dětmi na koberci chodila do kroužku.

Během této hodiny hudební výchovy děti zpívaly, hrály didaktické hry, poslouchaly pohádku a rytmizovaly.

Výuka této paní učitelky byla pro děti velice zajímavá a hravá. Pro děti byla zajímavá i situace, kdy se jejich třídní učitelka na hodinu hudební výchovy mění s druhou paní učitelkou.

11.3.8 Příprava na hodinu učitelky H

Paní učitelka vyučující v této třídě je vysokoškolskou pedagožkou, jejíž specializací je dramatická výchova. V dotazníku uvádí, že ovládá hru na klavír v rozsahu hry jednoduché písně bez doprovodu z listu a hry podle sluchu v rozsahu jednoduché písně také bez doprovodu.

V oblasti pěveckých dovedností provádí a nacvičuje s dětmi správnou techniku dýchání, dokáže dětem předzpívat melodii písně a hraje s dětmi hlasové hry. V oblasti pěveckých dovedností vyučující s dětmi neprovádí hlasová cvičení. V hudební teorii se dotazovaná orientuje v základních hudebních značkách, dokáže dětem vysvětlit základní pojmy z hudební teorie a využívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Příprava na hodinu hudební výchovy byla zaměřena na opakování hudebních značek a nácvič písně Já do lesa nepojedu. Po motivaci byla zahrána píseň Já do lesa nepojedu v doprovodu hry na klavír asistentky pedagoga. Paní asistentka zahrála píseň znovu a děti spolu s třídní učitelkou vytleskávaly první dobu tříčtvrtečního taktu.

Následně byly dětem rozdány pracovní listy, které byly tvořeny textem písně a jejím notovým záznamem. Zde je potřeba dodat, že ve výuce děti nemají vlastní učebnici hudební výchovy, proto jim byl text písně kopírován. Výhodou však je psaní do těchto listů, což by se do učebnice hudební výchovy nedalo. Děti se z pracovních listů seznámily s textem, proběhlo čtení textu po jednotlivých verších.

Po přečtení textu a vysvětlení neznámých slov děti píseň zazpívaly s doprovodem na elektrické piano paní asistentky. Před samotným zpíváním si děti opakovaly společně s třídní učitelkou a paní asistentkou techniku správného dýchání a provedly krátké rozezpívání.

Po zpěvu pak děti provedly v notovém záznamu rozbor všeho, co znají. Společně s paní učitelkou si připomněly, co znamenají pojmy mezzoforte a piano, které v notovém záznamu byly uvedeny. Píseň si poté několikrát všichni zazpívali, aby si text písně osvojili.

Během této hodiny děti zpívaly, používaly pracovní listy, rytmizovaly a při výuce byl využit hudební nástroj. Hodinu hudební výchovy považují za povedenou. Během výuky byla k dispozici paní asistentka, která zajišťovala hudební doprovod písně.

11.3.9 Příprava na hodinu učitelky I

Tato paní učitelka patří mezi několik dotazovaných učitelů, kteří nevystudovali obor Učitelství pro 1. stupeň základní školy. Dotazovaná je speciálním pedagogem. V dotazníku uvádí, že nehraje na hudební nástroj, čímž pro ni následující otázky nebyly použitelné. V oblasti pěveckých dovedností uvádí, že neprovádí s dětmi správnou techniku dýchání, dále s nimi nevede hlasová cvičení a nehraje s dětmi didaktické hry. Dokáže však předzpívat dětem melodii písně. V oblasti hudební teorie uvádí, že se orientuje v základních hudebních značkách, dokáže vysvětlit dětem základní pojmy z hudební teorie, ale nevyužívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Výuka hudební výchovy byla zaměřena na nácvik písně Boleslav, Boleslav a tvorbu Leoše Janáčka. V úvodu vyučování použila vyučující jako motivaci povinnou vojenskou službu a co to pro chlapce znamenalo. Po motivaci pracovaly děti s učebnicí hudební výchovy, kde si přečetly úvod k dané kapitole, poslechly si ukázkou č. 19 od Leoše Janáčka Symfoniettu. Zde se děti krátce seznámily s tím, kdo Leošek Janáček byl. Následoval poslech písně Boleslav, Boleslav přes YouTube. Děti si během poslechu četly text písně. Poté zpívaly společně s hudební ukázkou na YouTube.

Během této výuky děti zpívaly s doprovodem YouTube, poslouchaly hudební ukázkou a pracovaly s textem. Ve výuce chyběla rytmizace, dechová cvičení, rozezpívání atd.

11.3.11 Příprava na hodinu učitele J

Tato vyučující je kvalifikovaná učitelka pro mateřské školy, ke studiu na VŠ škole si vybrala Speciální pedagogiku. V dotazníku uvádí, že ovládá hru na klavír v rozsahu hry z listu se složitým doprovodem, ve hře podle sluchu zahraje jednoduchou lidovou i umělou píseň s doprovodem. V oblasti pěveckých dovedností zvládá a provádí s dětmi správnou techniku dýchání, vede s dětmi hlasová cvičení, dokáže dětem předzpívat melodii písně a hraje s dětmi didaktické hry.

V hudební teorii se dotazovaná orientuje ve všech dílčích oblastech. Tedy, orientuje se v základních hudebních značkách, vysvětlí dětem pojmy z hudební teorie a využívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Příprava na hudební výchovu byla zaměřena na téma roční období. Po motivaci dětí, kdy se společně bavily, jaké je venku počasí, bylo provedeno dechové cvičení. Při tomto cvičení si děti zkoušely správný nádech, zadržení a výdech. Následně si ve dvojici mezi sebou posílaly lehký míček a snažily se, aby jim míček nespádl z lavice.

Po dechových aktivitách následovaly říkanky, které již děti znají. Zde provedla vyučující s dětmi různé hlasové alternace, kdy s dětmi říkala říkadla jako medvěd, ptáček, atd. K nacvičení písničky Jaro, léto, podzim, zima využila tato učitelka předříkání první sloky a následné opakování jednotlivých veršů. Děti pak zpívaly první sloku s doprovodem klavíru.

Při dalším opakování první sloky měly děti k dispozici Orffovy nástroje, které mohly využít podle vlastního rytmického cítění. Později si zkusily děti doprovod a první dobu písničky. Nakonec si děti písničku ještě zopakovaly a zazpívaly si další dvě písničky podle svého výběru.

Při výuce děti zpívaly, hrály na doprovodný hudební nástroj, byly provedeny instrumentální a vokální hry. Výuka se vydařila, děti si během hudební výuky vystřídalily několik aktivit, které je bavily.

Vyučující odvedla kvalifikovanou hodinu, ačkoliv je po studiu vysoké školy zaměřena jiným oborem, než-li hudební výchova. Středoškolské vzdělání si však natolik osvojila, že jej zvládá využívat i nadále.

11.3.11 Příprava na hodinu učitelky K

Tato vyučující je kvalifikovanou učitelkou se zaměřením na výtvarnou výchovu. V dotazníku uvádí, že její zaměření je výtvarná výchova. Dále, že neovládá hudební nástroj. Později dotazovaná uvádí, že ačkoliv v současné době hudební nástroj nevyužívá, kdysi jej musela při studiu ovládat. V oblasti pěveckých dovedností neprovádí s dětmi správnou techniku dýchání, nevede s dětmi hlasová cvičení, ale dokáže předzpívat melodii písně.

Dotazovaná s dětmi nehraje hlasové hry. V oblasti teorie hudby se orientuje v základních hudebních značkách, dokáže dětem vysvětlit základní pojmy hudební teorie, ale při výuce nevyužívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie.

Příprava na hodinu hudební výchovy byla zaměřena na rozvoj znalostí hudební teorie z hlediska hudebních prostředků hudby. Při motivaci vyučující využila učebního textu hudební výchovy. Následovala práce s učebnicí, kdy společně děti přečetly kapitolu Koření a společně si vysvětlili jednotlivé pojmy hudebních prostředků. K hledání rozdílů byly využity notové zápisy v učebnici. Následovalo společné čtení textu písničky Běží liška k Táboru a zpívání bez doprovodu a později s doprovodem přes YouTube. V závěru hodiny bylo zopakováno učivo z hudební teorie a zpěv podle YouTube dalších písní, které již znají.

Během výuky hudební výchovy děti zpívaly, pracovaly s textem a učebnicí. Výuka proběhla podle původního plánu, vyučující se snažila předat dětem znalosti z hudební teorie. Ve výuce nebyl využit hudební nástroj hraný učitelem nebo hraný dětmi.

11.4 Speciální pedagogové na základní škole

Velmi zajímavým a pro tento výzkum i velmi důležitým zjištěním je, že na základní škole mohou vyučovat i učitelé, kteří nestudovali Učitelství pro 1. stupeň základních škol. Na pracovišti, kde výzkum probíhal, jsou dva pedagogové, kteří nestudovali tento obor, mají však magisterský navazující program.

Nejprve vystudovali Speciální pedagogiku v bakalářském studijním programu a následně navazující magisterský program. Tito učitelé tedy nemají pedagogický základ ve výchovách, které jsou součástí školního vzdělávacího plánu. Tedy, ke svému studiu nepotřebovali ovládat hudební nástroj, nepotřebovali se učit didaktiku hudební výchovy a mnoho dalšího ze studijního plánu studijního programu Učitelství pro 1. stupeň základní školy.

Výuka studentů speciální pedagogiky spočívá s rozvojem dovedností sloužících v aplikaci relaxace a psychohygieny. Jednoduše řečeno se budoucí speciální pedagogové učí techniky, které jim mají pomáhat při výkonu práce speciálního pedagoga, tedy práce v poradně.

Tyto jsou zaměřené v hudební a výtvarné výchově na reedukaci, zklidnění, prevenci sociálně patologických jevů a syndromu vyhoření. Ve výtvarné výchově je cílem vzdělávání jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami s důrazem na dané postižení a věk.

12. Celkové zhodnocení příprav a dovedností učitelů

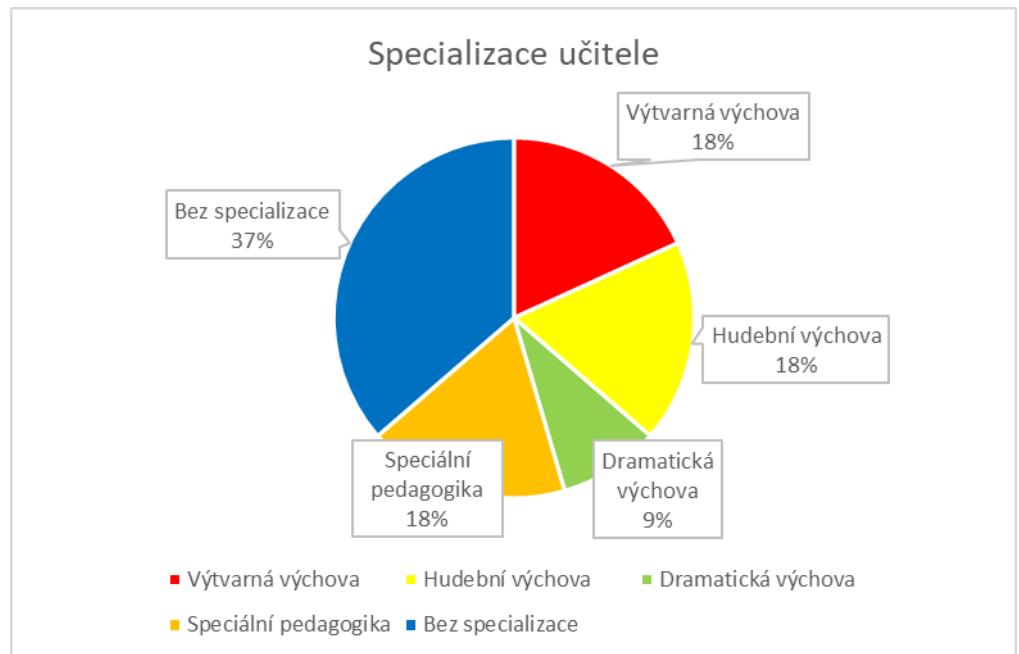
Do dotazníkového výzkumu, spíše tedy průzkumu, se zapojilo celkem 11 vyučujících ze Základní školy Jiříkov. Dotazník byl koncipován ve třech úrovních. První úroveň byla zaměřena na zjištění specializace učitele, druhá úroveň zjišťovala dovednosti učitele. A třetí úroveň se věnovala praktickému využití v hudební výuce. Třetí úroveň byla zjišťována rozbořením přípravy na hodinu.

12.1 Specializace

Z dotazníků vyplynulo následující složení specializací učitelského sboru. V největším zastoupení mezi specializacemi bylo studium bez specializace, která měla celkem 4 zastoupení. V dalších specializacích, tedy specializace hudební výchova, výtvarná výchova a speciální pedagogika, bylo zastoupení v počtu 2 učitelé na každou tuto specializaci. V oblasti nazvané „jiná specializace“ měla zastoupení pouze jedna specializace, tou byla dramatická výchova. Tělesná výchova nebyla ve specializacích zastoupena.

Pro přehlednost uvádíme graf Specializace učitele s procentuálním zastoupením jednotlivých specializací.

12.1.2 Specializace učitele graf 1

Graf 1

12.2 Hra na nástroj

Druhým zjišťovaným kritériem bylo, zda dotazovaná učitelka ovládá hudební nástroj. Nutno zdůraznit, že se nepředpokládá hudební vzdělání pouze studiem na vysoké škole. Do skupiny učitelů ovládajících hudební nástroj řadíme učitele, kteří aktivně hudební nástroj využívají. To znamená, že nemusejí mít hudební specializaci. Z celkového počtu dotazovaných hru na nástroj ovládá 6 učitelů, 5 učitelů hudební nástroj neovládá.

V procentuálním zastoupení vypadá přehled takto viz graf 2 Hra na nástroj.

12.1.2 Hra na nástroj graf 2

Graf 2

Kdybychom měli zhodnotit poměr pedagogů, kteří na této základní škole ovládají a používají hudební nástroj, jedná se o mírnou nadpoloviční většinu vyučujících. Přitom bychom mohli předpokládat, že hudební nástroj bude na 1. stupni ovládat každý učitel, neboť na 1. stupni vyučuje jeden učitel prakticky všechny předměty včetně hudební výchovy.

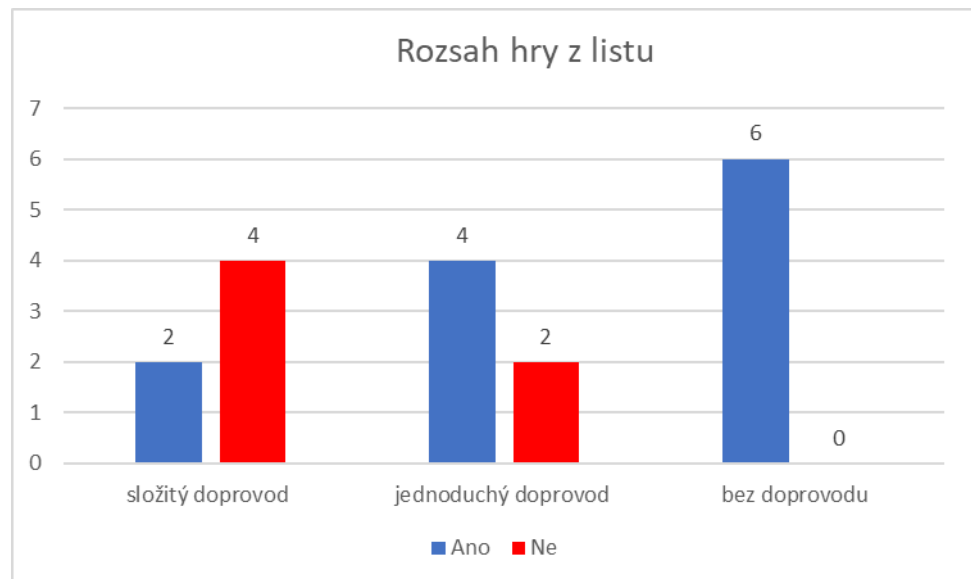
12.3 Rozsah hry na nástroj

U učitelů, kteří v dotazníku uvedli hru na nástroj, byla dále zjišťována míra dovednosti. Cílem bylo porovnání vlivu specializace hudební výchovy s jinou specializací. Dále pak rozsah využití při výuce. Dotazník obsahoval celkem tři úrovně rozsahu hry z listu. Dovednost hry z listu se složitým doprovodem, dovednosti hry z listu s jednoduchým doprovodem a dovednost hry z listu bez doprovodu.

Každou úroveň bylo možné označit, to znamená, že jeden učitel mohl označit nejvyšší úroveň a tím pádem i obě nižší úrovně. Všichni dotazovaní ovládají hru jednoduché písničky bez doprovodu, z toho 4 učitelé zvládají i jednoduchý doprovod a z těchto čtyř dotazovaných 2 učitelé zvládají složitý doprovod. Těmito učiteli jsou jeden učitel se specializací hudební výchovy a jeden učitel bez specializace.

Pro přehlednost je nyní zobrazen graf Rozsah hry z listu.

12.3.1 Rozsah hry z listu graf 3

Graf 3

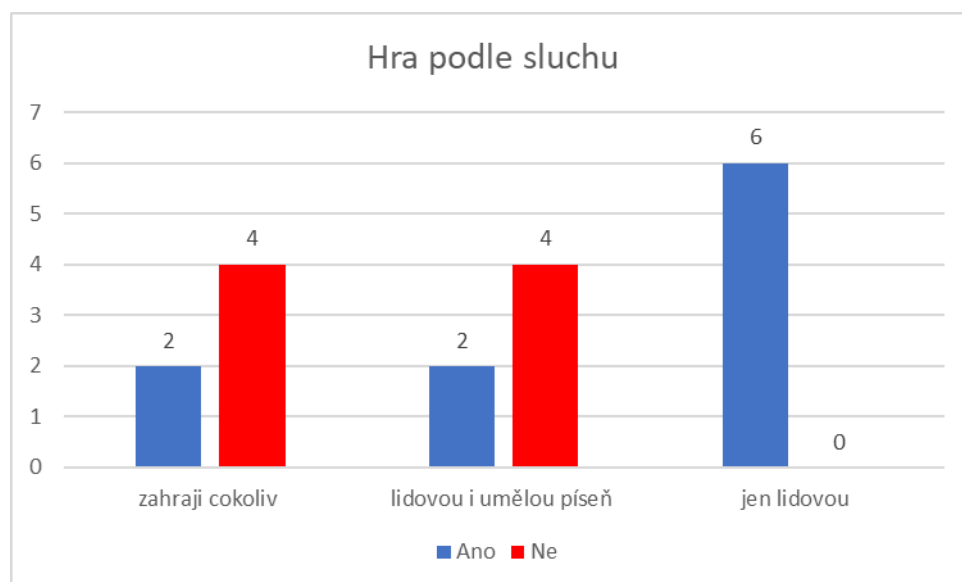
12.4 Hra podle sluchu

V oblasti hry podle sluchu dopadlo šetření rozdílně ve porovnání s dovedností hry z listu. Všichni dotazovaní zahrají podle sluchu jednoduchou píseň, avšak pouze dva dotazovaní zahrají lidovou a umělou píseň podle sluchu a tito dva zahrají prakticky jakoukoliv píseň podle sluchu. Tomuto zjištění můžeme přisuzovat fakt, že tito respondenti byli vedeni ke hře na nástroj od základní školy.

Hudbě se tedy věnují dostatečně dlouho a kromě hry z listu si osvojili i hru bez not, kterou dokáží používat.

Pro přehlednost uvádíme graf 4 Hra podle sluchu.

12.4.1 Hra podle sluchu graf 4

Graf 4

12.5 Pěvecké dovednosti

V pěveckých dovednostech byly hodnoceny jednotlivé činnosti, které učitel ovládá a využívá během výuky hudební výchovy. Do tohoto hodnocení tohoto šetření a následného grafu byli zahrnuti všichni respondenti. Celkem tedy všech 11 učitelů.

Techniku dýchání provádí 8 dotazovaných, v grafu je zobrazen modrým sloupcem. Modrý sloupec zastupuje učitele hrající na hudební nástroj a odpověď „ano“, tento počet je 6 dotazovaných. Červený sloupec zastupuje kladnou odpověď, tedy „ano“ u učitelů, kteří nehrají na hudební nástroj. Žlutě jsou zastoupeny odpovědi učitelů, kteří neprovádí techniku dýchání a zároveň jsou „nehrajícími“ učiteli.

V oblasti provádění hlasových cvičení dochází k mírnému pohoršení u skupiny učitelů, kteří ovládají hudební nástroj, zde kladně odpovědělo pouze 5 učitelů, 1 odpověděl negativně. Kladně ze skupiny „nehrajících“ učitelů odpověděli 2 učitelé a záporně 3 učitelé. Můžeme tedy vyvodit závěr, že hlasová cvičení jsou náročná i pro učitele, který ovládá hudební nástroj. Avšak práce s hlasem mu není blízka.

V dovednosti předzpívání melodie dopadlo šetření stejně jako u techniky dýchání. Celkem 8 učitelů tuto dovednost zvládá, z toho 6 učitelů jsou hrající na hudební nástroj a zbylí 2 učitelé nehrají na hudební nástroj.

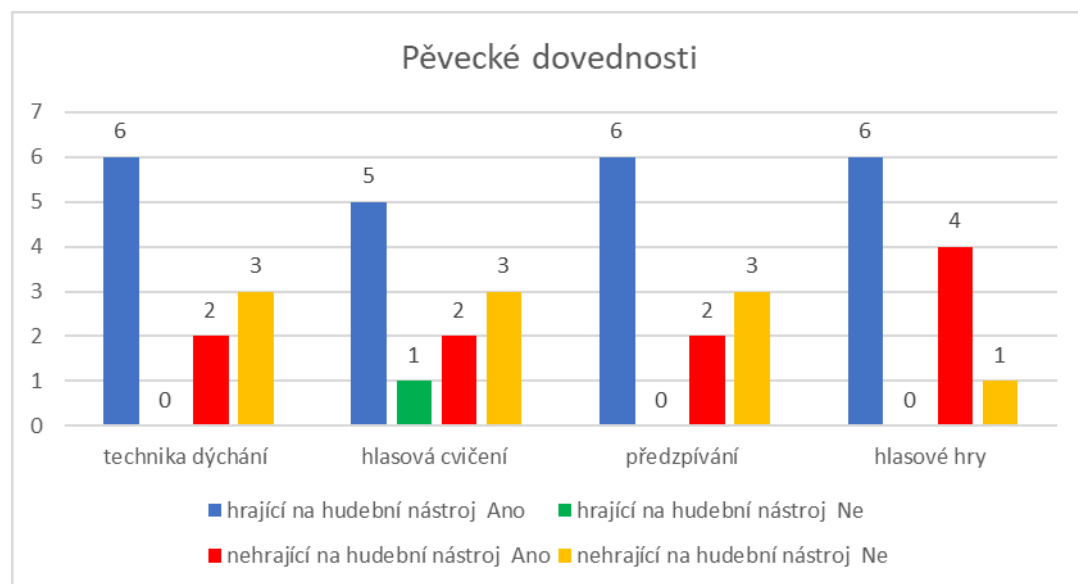
V poslední části této oblasti byly sledovány hlasové hry, zda je učitelé využívají či nikoliv. Do hlasových her řadíme například hru „Na ozvěnu“, dále hra „Otázka a odpověď“ a další. Zde dochází k výraznému posunu u učitelů, kteří neovládají hudební nástroj v počtu 4 zastoupení.

Učitelé ovládající hudební nástroj tuto praktiku ovládají všichni, tedy 6 dotazovaných. Ze skupiny nehrajících tuto dovednost nezvládá, či při výuce nepoužívá, 1 učitel.

V pěveckých dovednostech jsme mohli sledovat trend výrazného nárůstu u hudebních učitelů prakticky ve všech oblastech. V oblasti hlasových her ze všech dotazovaných pouze jeden učitel odpověděl negativně.

Pro přehlednost uvádíme graf 5 s legendou.

12.5.1 Pěvecké dovednosti graf 5

Graf 5

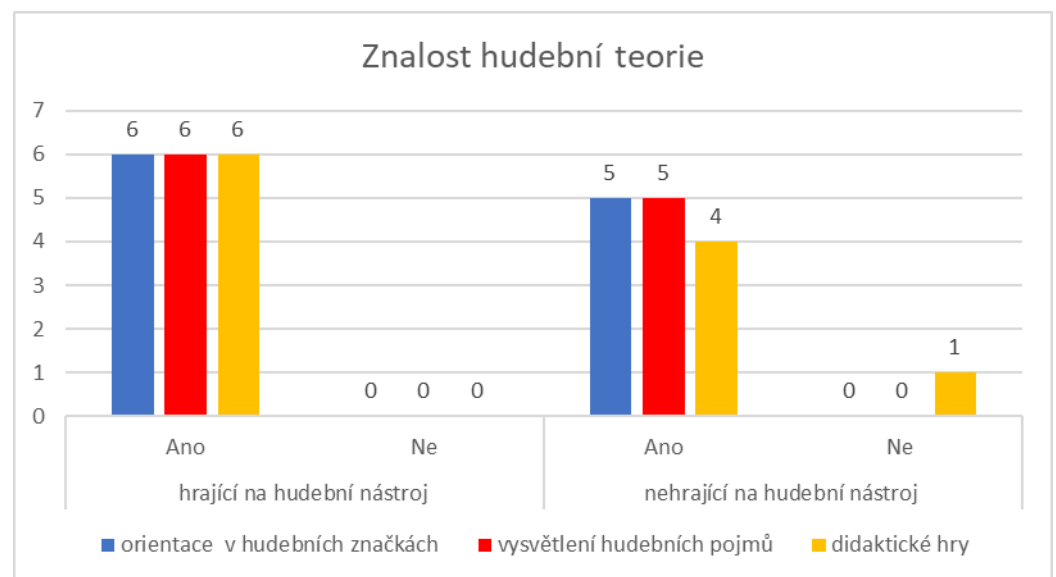
12.6 Znalost hudební teorie

Poslední sledovanou oblastí byla orientace v hudební teorii. Zde je patrná jasná převaha učitelů, kteří ovládají hudební nástroj. Tato skutečnost se dala předpokládat, neboť učitelé, kteří hrají na hudební nástroj prošli vzděláním na základní umělecké škole. Hudební teorie v rozsahu základní školy jim je blízká. U učitelů nehrajících na hudební nástroj je však celkové zhodnocení velice kladné.

Z celkem pěti dotazovaných odpověděl pouze jeden učitel, že nevyužívá didaktické hry pro osvojení hudební teorie. V této oblasti, jak již bylo dříve zmíněno, si jsou učitelé hrající na hudební nástroj a učitelé nehrající na hudební nástroj, rovni.

Pro přehlednost uvádíme graf 6 Znalost hudební teorie.

12.6.1 Znalost hudební teorie graf 6

Graf 6

12.7 Celkové zhodnocení příprav na hodinu

Z hlediska příprav na hodinu můžeme konstatovat, že učitelé, kteří nehrají na hudební nástroj se snaží využít technických prostředků k tomu, aby mohly děti během hodiny zpívat. Variantou jsou různé karaoke doprovody nebo klavírní doprovod přes YouTube. Jak již bylo i výše zmíněno, tyto možnosti mohou působit jako zpestření výuky. Pro kvalitně odučenou hudební výchovu se všemi oblastmi výuky je však potřeba, aby učitel ovládal hru na hudební nástroj.

Není důležité, zda hraje na kytaru či klavír. Důležité je, že tento nástroj ovládá a dokáže reagovat na hlasové možnosti žáků, na jejich tempo a případné zaškobrtnutí, které způsobí rozhození celého pěveckého výkonu. Toto vše není možné přes puštěný doprovod na YouTube ovlivnit. Učitel musí být schopen rozpoznat vhodnou tóninu písničky a podle toho ji přizpůsobit při vlastní hře na nástroj. Ani toto není přes doprovod na YouTube možné. Při výběru na tomto kanálu se učitel může řídit tím, jakou píseň hledá, zda chce klavírní doprovod, či doprovod orchestrální či kapelový, tedy karaoke. Ale ostatní důležité oblasti ovlivnit nemůže.

Z vyhodnocení jednotlivých příprav v porovnání s učiteli a jejich zaměřením či dovednostmi učitelů ve hře na nástroj vyplynulo následující. Učitelé ovládající hudební nástroj měli přípravu na hodinu hudební výchovy rozmanitou, děti zpívaly, rytmizovaly, hrály na doprovodné hudební nástroje a zkoušely si instrumentální či vokální hry.

U učitelů, kteří neovládají hudební nástroj můžeme přípravu na výuku zhodnotit převážně kladně. O využití hudebního kanálu YouTube jsme se již zmiňovali. Výuka však probíhala pouze v rámci zpěvu a bez doprovodných činností. Je však potřeba zdůraznit, že tyto přípravy, které bychom mohli zhodnotit jako méně zdařilé nebo lépe řečeno velmi prosté, patří učitelům, kteří mají vystudovaný obor bez specializace.

Ovšem i učitelé, kteří nemají specializaci, vypracovali a uskutečnili ukázkovou hodinu. Zde je opravdu důležité zmínit, že to jsou učitelé, kteří ovládají hudební nástroj.

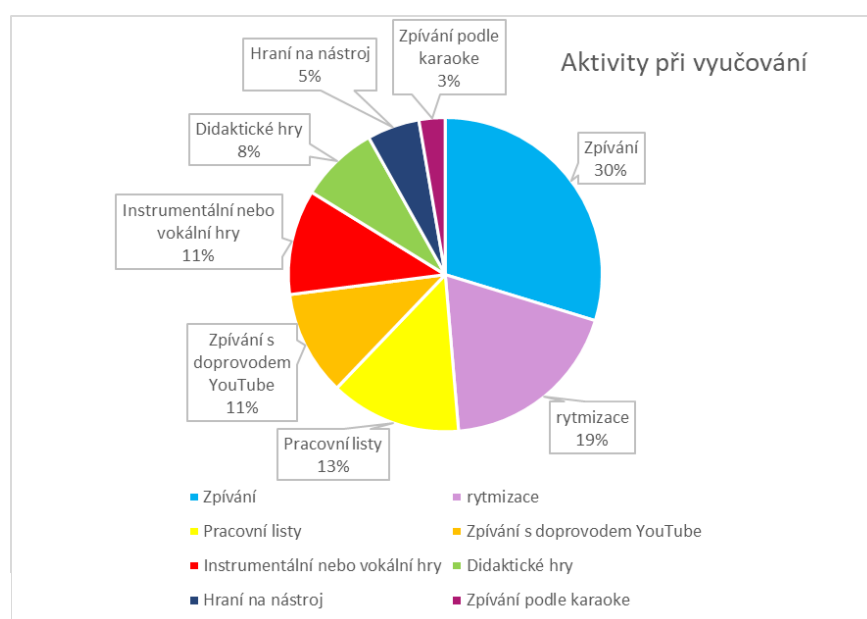
Pokud bychom to zjednodušili, tak nehudební učitelé bez znalosti hry na nástroj, přípravy zaměřili pouze na základní dovednosti. Při jejich hodinách zpívaly děti bez hudebního doprovodu nebo s YouTube. Učitelé, kteří hrají na hudební nástroj a nemají specializaci, měli hodiny připravené s rozmanitými aktivitami.

Nejlépe připravenou hodinu měli učitelé hrající na hudební nástroj, kteří mají specializaci hudební výchova. Což asi není překvapením, ale je potřeba to v této diplomové práci zmínit. Právě proto je totiž tato diplomová práce zaměřena na hudební a nehudební učitele. Pro přehlednost uvádíme tabulku 1 a graf 7 Zastoupení jednotlivých aktivit

12.7.1 Aktivity při vyučování tabulka 1

Aktivity při vyučování	Počet
Zpívání	11
rytmizace	7
Pracovní listy	5
Zpívání s doprovodem YouTube	4
Instrumentální nebo vokální hry	4
Didaktické hry	3
Hraní na nástroj	2
Zpívání podle karaoke	1

12.7.2 Aktivity při vyučování graf 7

Graf 7

12.8 Porovnání s jinými studii

Průzkum provedený v této diplomové práci a ani téma diplomové práce není tak ojedinělé. Podobným tématem se zabývala již zmíněná Lina Hammel ve své disertační práci²²⁾. Zde Lina Hammel dochází ke zjištění, že učitelé hudebního zaměření a učitelé nehudebního zaměření předávají svým žákům stejnou kvalitu a podle ní v jednotlivých hodinách nejsou patrné rozdíly. Podle šetření v této diplomové práci však k různým kvalitám v porovnání učitelů hudebně a nehudebně zaměřených, dochází. Především v rozmanitosti aktivit při výuce, dále využití hudebního nástroje při výuce.

Teorie a praxe hudební výchovy²³⁾ se zabývala průběhem přípravy budoucích učitelů hudební výchovy a praktickým využitím znalostí ve výuce. Autoři zjišťují, že pro ně bylo docela velkým překvapením, když zjistili, že nemalá část učitelů na 1. stupni neovládají hru na hudební nástroj. Ve srovnání s touto diplomovou prací, tak na základní škole se jedná téměř o polovinu učitelů. Dále autoři ve studii shledávají chybu nejen v učitelích samotných, ale i ve způsobu výuky a přístupu na vysokých školách.

Právě ty by měly budoucím učitelům poskytnout více prostoru jak v teoretické přípravě, tak i v praktické části. Zároveň zde zmiňují absenci talentových zkoušek, které již několik let v přijímacích řízeních na vysoké školy, neprobíhají. Talentové zkoušky přitom kdysi plnily funkci při rozhodnutí o přijetí na vysokou školu. S tímto tvrzením můžeme souhlasit. Talentové zkoušky vlastně zajišťovaly, že bude budoucí učitel schopný vyučovat kvalifikovaně hudební výchovu, ale i výtvarnou výchovu.

22) HAMMEL, Lina. *Selbstkonzepte fachfremd unterrichtender Musiklehrerinnen und Musiklehrer an Grundschulen*. Köln, 2011. Disertační práce. Humanwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln. Vedoucí práce Prof.Dr. Maria Luise Schulten.

23) *Teorie a praxe hudební výchovy* Univerzita Karlova Katedra hudební výchovy. *Teorie a Praxe Hudební Výchovy VI : Sborník Příspěvků Z Konference Studentů Doktorandských a Magisterských Studií a Pedagogů Hudebního Vzdělávání V Zemích V4 V Roce 2019 V Praze*. Praha: Univerzita Karlova Pedagogická fakulta; 2020. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=2523638>. Accessed July 3 2023.

13. Návrh řešení

Diplomová práce byla zaměřena na vymezení znalostí a dovedností učitele hudební výchovy. Následně bylo cílem provést zhodnocení jednotlivých částí, tedy části teoretické a části praktické. Praktická část byla zaměřena na aktivní využívání znalostí a dovedností ve výuce.

Než-li přejdeme k závěru této diplomové práce, je zapotřebí navrhnout řešení, která by měla v budoucnu omezit nedostatky, které byly vymezeny v dřívějších kapitolách. Za nedostatky považujeme výuku hudební výchovy, kde děti nemají možnost zpívat s doprovodným nástrojem.

Ať už se jedná o klavír, či kytaru. Dále za nedostatky považujeme stereotypní výuku, kdy se učitel stále ubírá stejná směrem, bez inovativních přístupů. V této práci byla předkládána každým učitelem příprava na hodinu výuky jedné hudební výchovy. Proto nemůžeme na základě těchto příprav hodnotit, zda ke stereotypním výukám dochází. V porovnání jednotlivých příprav napříč ročníky 1. stupně, však k tomuto jevu zcela jistě dochází.

13.1 První návrh řešení

K tomu, abychom zajistili kvalitně odučenou hudební výchovu je potřeba provést jakési třídění učitelů podle jejich zaměření a vztahu k jednotlivým výchovám. Třídění by mělo odpovídat zvolené specializaci, i když podle nové akreditace, jejíž studijní plán plní studenti od akademického roku 2018/2019, specializace již nejsou.

V tomto případě by přicházel v úvahu dialog mezi ředitelem a učitelem, případně mezi učiteli vzájemně. Cílem by byla vzájemná pomoc. Podle známé písni „Ten umí to a ten zas tohle“. I když jsme si prošli studiem na vysoké škole, splnili úspěšně všechny předměty, máme každý blíže jedné oblasti. Samozřejmě, že existují výjimky, které zvládají všechny oblasti perfektně.

Většina studentů a následně absolventů stejně upřednostní jednu oblast výchov. Proto bychom si měli v tomto ohledu vycházet vstřícně. Učitelé, kteří ještě měli specializaci hudební výchovy, by měli učit na 1. stupni základní školy hudební výchovy. Budeme-li vycházet z učitelů na Základní škole v Jiříkově, kde průzkum probíhal, můžeme konstatovat následující.

Na této škole jsou dva učitelé mající zaměření hudební výchova. Vzhledem k počtu možných tříd na této škole, kdy je na 1. stupni maximální počet 10 tříd. Tento počet je tedy možný pokrýt dvěma hudebními pedagogy. Na každého by připadlo 5 vyučovacích hodin hudební výchovy týdně. Navíc 1 hodina by byla v jeho třídě a 4 vyučovací hodiny by učil ve třídě jiné. Učitelé, kteří by tímto krytím hudební výchovy přišli o jednu hodinu, by od „hudebního“ učitele mohli převzít například hodinu tělesné výchovy. Tyto přesuny by mohly zprvu činit problém především ředitelům škol, kteří řeší každoročně úvazky jednotlivých učitelů a dobírání hodin. Avšak právě toto dobírání hodin by zahrnovalo i nově výuku hudební výchovy.

13.2 Druhý návrh řešení

Druhým řešením, které se nabízí a bylo by možné jej použít v případě nevhodnosti řešení prvního. I když toto se nepředpokládá, ale můžeme se domnívat, že tomuto řešení nemusí být všichni ředitelé a učitelé nakloněni. Variantou je využití asistentů pedagoga.

V praxi by mohla hodina hudební výchovy vypadat následovně. Učitel s dětmi probere tu teoretickou část a asistent pedagoga by pracoval v praktické části. Plnil by tedy funkci klavírního doprovodu. Další variantou by mohla být výměna rolí. Znamená to, že si asistent pedagoga a učitel na hodinu hudební výchovy vymění své pozice. Učitel se stane asistentem pedagoga a asistent pedagoga by se na tuto hodinu stal učitelem.

Důležité je zmínit, že obě tyto varianty již v některých třídách fungují. Druhá varianta je dokonce i doporučována, aby si obě strany vyzkoušely práci a povinnosti toho druhého.

14. Závěr

V závěru této diplomové práce je potřeba zhodnotit, zda byly splněny cíle stanoveny v úvodu. Prvním cílem bylo zhodnocení současného stavu hudební výchovy na 1. stupni. Tento cíl byl splněn. Současný stav výuky byl zjištěn, popsán a zhodnocen.

Druhým cílem bylo seznámit s aktuálními postupy ve výuce hudební výchovy na 1. stupni s využitím nově vzniklých materiálů (učebnice, pracovních listů), navrhnout vlastní postupy. Tento cíl byl splněn částečně. K seznámení s aktuálními postupy došlo, avšak pouze ze strany dotazujícího. V této diplomové práci nebyly využity nově vzniklé materiály a vzhledem ke konečnému průběhu průzkumu nebylo možné navrhnout vlastní postupy.

Třetím cílem bylo zaměřit se na instrumentální činnosti-využití Orffova instrumentáře, boomwhackers. Tento cíl se podařilo naplnit. Přípravy na hodinu hudební výchovy byly předány učiteli v písemné formě, následně proběhl rozhovor. V rozhovoru byly rozebrány jednotlivé části hodiny, které z dotazníku nebyly zcela jasné. V oblasti instrumentálních činností učitelé využívají stále Orffův instrumentář. Zde však používají pouze ozvučná dřívka, triangl, činelky.

Další nástroje z tohoto instrumentáře prakticky nikdo během výuky nevyužil. Z praxe máme potvrzeno, že se děti k hudebním nástrojům jako je xylofon, vůbec nedostanou. Škola zakoupila boomwhackers, přesto nejsou tyto perkusní-bicí nástroje ve škole vůbec využívány.

15. Seznam použité literatury a elektronických zdrojů

Literatura

- 1) BUBEČNÍKOVÁ, Zuzana. Vokální činnosti. In: . ISBN není k dispozici.
- 2) FUKAČ, Jiří. Hudební pedagogika: koncepce a aplikace hudebně výchovných idejí v minulosti a přítomnosti. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000. ISBN isbn80-210-2458-5.
- 3) PROKEŠ, Zbyněk. Vybrané kapitoly z teorie hlasové výchovy. V Liberci: Technická univerzita, 2009. ISBN isbn978-80-7372-444-3.

Elektronické zdroje

- 1) Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická: Studijní plán. : str. 81 [online]. Liberec, 2017 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.fp.tul.cz/soubory/fakulta/studijni_plany/studijni_plan_FP_2017-2018.pdf
- 2) HAMMEL, Lina. Selbstkonzepte fachfremd unterrichtender Musiklehrerinnen und Musiklehrer an Grundschulen. Köln, 2011. Disertační práce. Humanwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln. Vedoucí práce Prof.Dr. Maria Luise Schulten.
- 3) Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta: Katedra hudební výchovy. Pedagogická fakulta UK, Praha [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://khv.ped.muni.cz/katedra/historie>
- 4) Piccola: Dirigent. Doc. MgA. & Mgr. Marek Valášek, Ph.D [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://www.piccola.cz/onas/dirigent/>
- 5) Revize RVP: Harmonogram [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Národní pedagogický institut České

- republiky. [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/harmonogram>
- 6) Studijní plán Pedagogická fakulta: Akademický rok 2017/2018. Liberec. Dostupné také z: https://www.fp.tul.cz/soubory/fakulta/studijni_plany/studijni_plan_FP_2017-2018.pdf
- 7) Školní vzdělávací program: Základní škola Jiříkov [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.zsjirikov.cz/_files/ugd/63d832_a52e903e3ae94b15b385a1e04c4f89b7.pdf
- 8) Technická univerzita v Liberci: Rozšiřující studium hudební výchovy pro 2. stupeň [online]. 2023 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: https://www.fp.tul.cz/soubory/fakulta/dalsi-vzdelavani/studijni-programy/2019/HVZS_2019_finalni.pdf
- 9) Technická univerzita v Liberci: Založení, Historie [online]. [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: <https://www.tul.cz/univerzita/historie/>
- 10) Teorie a praxe hudební výchovy Univerzita Karlova Katedra hudební výchovy. Teorie a Praxe Hudební Výchovy VI : Sborník Příspěvků Z Konference Studentů Doktorandských a Magisterských Studií a Pedagogů Hudebního Vzdělávání V Zemích V4 V Roce 2019 V Praze. Praha: Univerzita Karlova Pedagogická fakulta; 2020.
- 11) Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta: Katedra hudební výchovy. Pedagogická fakulta UK, Praha [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/khv/profil-katedry/historie-katedry/>

- 12) Univerzita Palackého Olomouc, Pedagogická fakulta: Katedra hudební výchovy. Pedagogická fakulta univerzity Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <http://khv.upol.cz/>
- 13) Velké revize RVP základního vzdělávání: Návrh koncepce revize vzdělávací oblasti Umění a kultura [online]. [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://velke-revize-zv.rvp.cz/>
- 14) Výchova. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=V%C3%BDchova&oldid=22427888>
- 15) ZASKE, Sara; UNIVERSITY, Washington State. War songs and lullabies behind origins of music. [medicalxpress.com](https://www.medicalxpress.com) [online]. [cit. 2022-12-02]. Dostupné online. (anglicky)
- 16) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- 17) Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 18) ZENKL, Luděk. Kontexty hudební pedagogiky I: K 60. výročí založení pražské katedry hudební výchovy. [Www.cuni.cz](http://www.cuni.cz) [online]. Praha: PedF UK, 2008, 2008 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/khv/profil-katedry/historie-katedry/>

- 19) Zora Stiborová: Některé příčiny problémů teorie a praxe HV.
2003. ISSN 1213-7499.
- 20) ŽIŽKA, prof. Ing. Miroslav , Ph.D., ed. Výroční zpráva o činnosti
Technické univerzity v Liberci [online]. Technická univerzita v
Liberci, červen 2022 [cit. 2023-06-25]. Dostupné z:
<https://doc.tul.cz/11309>
- 21) [https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site
&db=nlebk&db=nlabk&AN=2523638](https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=2523638). Accessed July 3 2023.

16. Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1. osobnosti Univerzity Karlovy

Příloha 2. Vzorový dotazník

Příloha 3. Dotazník A

Příloha 4. Dotazník B

Příloha 5. Dotazník C

Příloha 6. Dotazník D

Příloha 7. Dotazník E

Příloha 8. Dotazník F

Příloha 9. Dotazník G

Příloha 10. Dotazník H

Příloha 11. Dotazník I

Příloha 12. Dotazník J

Příloha 13. Dotazník K

Příloha 1. osobnosti Univerzity Karlovy

Z dalších osobností, které pedagogicky působily na pražské katedře:

- 1) **Jiří Laburda** (1931), **Ivan Poledňák** (1931–2009),
- 2) **Jiří Kolář** (1932), **Eva Jenčková** (1949) a další...

Vedoucí katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty UK v Praze:

- 1) **1948–1953 – prof. PhDr. Antonín Sychra, DrSc.**, muzikolog, estetik, hudební kritik, pedagog
- 2) **1953–1970 – prof. PhDr. Josef Plavec, DrSc.**, hudební kritik, pedagog, sbormistr a skladatel
- 3) **1970–1982 – doc. PhDr. František Sedlák, CSc.**, hudební psycholog, pedagog
- 4) **1982–1990 – doc. PhDr. Oldřich Kadlec, CSc.**
- 5) **1990–2001 – prof. PaedDr. Jaroslav Herden, CSc.**, hudební teoretik, pedagog a skladatel
- 6) **2001–2007 – prof. PaedDr. Michal Nedělka, Dr.**, hudební teoretik a pedagog
- 7) **2007–2018 – doc. MgA. Jana Palkovská**, klavíristka, pedagožka
- 8) **2018–dosud – doc. MgA. et Mgr. Marek Valášek, Ph.D.**, sbormistr a pedagog

Další významní pedagogové, kteří působili na katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty UK v Praze:

- 1) **prof. Adolf Cmíral**, hudební teoretik, skladatel, publicista a pedagog
- 2) **dr. Eduard Herzog**, muzikolog, hudební teoretik, pedagog – [více o něm](#)
- 3) **prof. PaedDr. Luděk Zenkl, CSc.**, muzikolog, hudební teoretik a pedagog
- 4) **Prof. PhDr. Jaroslav Mihule, CSc.**, muzikolog, skladatel, pedagog + [čestné občanství](#)
- 5) **prof. PhDr. Ivan Poledňák, DrSc.**, muzikolog, publicista, pedagog
- 6) **PhDr. Jiří Laburda**, skladatel a pedagog
- 7) **prof. PaedDr. Jiří Kolář**, sbormistr a pedagog
- 8) **doc. PhDr. Václav Drábek, CSc.**, muzikolog a pedagog
- 9) **prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.**, muzikoložka a hudební pedagožka
- 10) **doc. Jan Maria Dobrodinský**, dirigent, sbormistr, pedagog

Příloha 2. Vzorový dotazník

Dotazník – příprava na hodinu HV Vyučující:

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství

Studijní obor Učitelství bez

pro 1. stupeň ZŠ

specializace

Hudební výchova

Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano Ne

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie ANO NE

Ročník:

Téma hodiny:

Motivace žáků:

Organizační forma hodiny:

Struktura hodiny:

Aktivita dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná

Příloha 3. Dotazník A

Dotazník – příprava na hodinu HV Vyučující: A

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

- 1.) Specializace učitele na VŠ
Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ Studijní obor Učitelství bez specializace

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

.....

- 2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano – **klávesy** Ne

Uved'te, prosím, v jakém rozsahu:

- a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO

- b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu NE

- 3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO

Předzpívám dětem melodii písně **jen jednoduchých**

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO

- 4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách ANO

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie ANO

Vyžívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie **jen zřídka**

Příprava na hodinu A

Ročník: **1.**

Téma hodiny: **Písnička SEDÍ LIŠKA POD DUBEM, hudební nástroje**

Motivace žáků: **pomocí bubínku a píšťalky**

Organizační forma hodiny: **společná práce na koberci a v lavicích**

Struktura hodiny:

- seznámení s cílem hodiny
- dechová a hlasová cvičení
- procvičování písně z minulé hodiny
- seznámení s novou písní, nacvičování slov, vytleskávání rytmu
- zpívání s klavírním doprovodem z PC
- procvičování známých hudebních nástrojů
- zopakování nové písně
- zhodnocení hodiny

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

klavír kytara **nebyl**

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná

Příloha 4. Dotazník B

Dotazník – příprava na hodinu HV Vyučující: B

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ Studijní obor Učitelství bez specializace

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano klavír, flétna, kytara Ne

Uved'te, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie ANO NE

Příprava na hodinu B

Ročník: II.

Téma hodiny: Návčik zpěvu písňě Černé oči

Motivace žáků: Vzpomínky na dětství, kdy nás maminka uspávala - ukolébavka

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

1. Úvod hodiny

– seznámení s průběhem hodiny

- motivace žáků

2. Hlavní část

- rytmická cvičení na ozvučná dřívka

- dechová cvičení

- intonační cvičení

- návčik zpěvu písňě Černé oči jděte spát (melodie + slova)

- vyjádření žáků pocitu písničky, vysvětlení obsahu

3. Závěrečná část

- vyjádření žáků, co se jim v hodině nejvíc dařilo

- která část hodiny je nejvíce zaujala

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

xklavír

kytara

nebyl

Aktivitty dětí při vyučování:

x Zpívání

Hraní

x Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

x Didaktické hry

Pracovní listy

x Instrumentální nebo vokální hry

Jiná

Příloha 5. Dotazník C

Dotazník – příprava na hodinu HV

Vyučující: C

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez

Hudební výchova

Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano ...klavír.....

Ne

Uved'te, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem

ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem

ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu

ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu

ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání

ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení

ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně

ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“

ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách

ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie

ANO NE

Vyžívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie

ANO NE

Příprava na hodinu C

Ročník: 5. ročník

Téma hodiny: Antonín Dvořák, improvizace

Motivace žáků: Hra na piano

Organizační forma hodiny: Hromadná, skupinová

Struktura hodiny:

Úvod – přivítání

Motivace – hra na piano

Příběh autora

Poslech ukázky Largo – z Nového světa a Humoreska

Improvizace co to znamená, jak se může projevit

Orffovy nástroje, vlastní tvorba

Při hodině **byl**/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

klavír

kytara

nebyl

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná

Příloha 6. Dotazník D

Dotazník – příprava na hodinu HV Vyučující: D

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

- 1.) Specializace učitele na VŠ
Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ Studijní obor Učitelství bez specializace

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

.....

- 2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano **Ne**

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

- a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO **NE**

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO **NE**

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO **NE**

- b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO **NE**

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO **NE**

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO **NE**

- 3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO **NE**

Vedu s dětmi hlasová cvičení **ANO** NE

Předzpívám dětem melodii písně ANO **NE**

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ **ANO** NE

- 4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách **ANO** NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie **ANO** NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie **ANO** NE

Příprava na hodinu D

Ročník: 5.

Téma hodiny: Hymna ČR

Motivace žáků: Vznik hymny, kdy se používá, jak se při ní chováme

Organizační forma hodiny: Kolektivní vyučování

Struktura hodiny:

1. Rozezpívání
2. Beseda o vzniku hymny
3. Poslech z videonahrávky i se zpěvem
4. Práce s textem v učebnici – čtení, rozbor smyslu této písně
5. Opět poslech nahrávky se zpěvem
6. Poslech jen melodie a pomalé pobrukování
7. K melodii přidáváme zpěv
8. Někteří žáci mohou dirigovat
9. Závěr hodiny – poslech hymny se správným chováním při jejím poslechu

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

klavír

kytara

nebyl

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Dirigování

Práce s textem písně

Příloha 7. Dotazník E

Dotazník – příprava na hodinu HV

Vyučující: E

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano

Ne

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie ANO NE

Příprava na hodinu E

Ročník: 3. ročník

Téma hodiny: Orchester, dirigent a polka

Motivace žáků: Na tý louce zelený – přirovnání

Organizační forma hodiny: Hromadná výuka

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s cílem hodiny
- motivace – krátké povídání o písničce Na tý louce zelený, i když vypadá, že jsou všichni volní, mají jednoho vůdce

Hlavní část

- práce s učebnicí – čtení článku k tématu
- orchestr – vysvětlení, ukázka z YouTube
- dirigent – popis co dělá, kdo to je, jaký je jeho úkol a proč, ukázka
- nácvik písně Na tý louce zelený
- zpěv s YouTube, dirigování $\frac{3}{4}$ takt
- taneční kroky polky ve dvojicích

Závěr hodiny

- zhodnocení průběhu vyučování

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná

Příloha 8. Dotazník F

Dotazník – příprava na hodinu HV

Vyučující: F

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez

Hudební výchova

Výtvarná výchova

Speciální pedagogika

Tělesná výchova

jiná:

.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano kytara – doprovodně, housle

Ne

Uved'te, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem

ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem

ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu

ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu

ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání

ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení

ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně

ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“

ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách

ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie

ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie

ANO NE

Příprava na hodinu F

Ročník: 4. ročník

Téma hodiny: Znalosti muzikanta, Tři čuníci

Motivace žáků: Cestování

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s cílem hodiny
- motivace – prázdniny a cestování, cestování po světě, ale i v muzikantskými znalostmi

Hlavní část

- dechová cvičení, rozezpívání se slabikami ma, me, mi, mo, mu
- Holka modrooká – první sloka s obměnami samohlásek – všude a, e, i, o, u, zpěv s doprovodem na kytaru
- Nácvič nové písničky Tři čuníci, čtení textu
- Zpěv s kytarovým doprovodem 1. a 2. sloky
- Muzikantské dovednosti – opakování již známých znalostí z teorie (notová osnova, klíče, takty, atd..., práce s pracovními listy, interaktivní tabule
- Zopakování nové písničky

Závěr hodiny

- zhodnocení průběhu vyučování

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Ano Kytara

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná

Příloha 9. Dotazník G

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

Vyučující: G

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez specializace

Hudební výchova

Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:

.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano, klavír, kytara

Ne

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem

ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem

ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu

ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu

ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání

ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení

ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně

ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“

ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách

ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie

ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie

ANO NE

Příprava na hodinu G

Ročník: 1. ročník

Téma hodiny: O žabce princezně, kolo, kolo mlýnský

Motivace žáků: Pohádky – Tři oříšky pro Popelku

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s cílem hodiny
- motivace – Příběh o třech princích, kteří hledali nevěstu ...

Hlavní část

- poslech hudební ukázky Pohádka o princezně žabce – Kam doletěly šípy?
- dechová cvičení
- rozezpívání a zpěv naučených písní
- Kolo, kolo mlýnský – nácvik písně, vysvětlení slov, hra na klavír
- Hra na koberci na zpívání naučené písně

Závěr hodiny

- Učitelka se dětí ptá, jakou pohádku dnes poslouchaly a o čem byla, kdo byla žabka?
- Zhodnocení hodiny

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Ano klavír

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná:

Příloha 10. Dotazník H

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

Vyučující: H

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez
specializace

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná: Dramatická výchova

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano, klavír

Ne

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem

ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem

ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu

ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu

ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu

ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání

ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení

ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně

ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“

ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách

ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie

ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie

ANO NE

Příprava na hodinu H

Ročník: 2. ročník

Téma hodiny: Hudební značky, nácvič písničky Já do lesa nepojedu

Motivace žáků: Když chceme odpočinek, chodíme do lesa, kde je ticho...

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s náplní vyučovací hodiny
- motivace – když si chceme odpočinout, můžeme jít do lesa, kde je ticho, ale někdy se tam i pracuje...

Hlavní část

- poslech písně Já do lesa nepojedu doprovod na klávesy (asistentka)
- vytleskávání rytmu, tleskání na první dobu
- pracovní list – text písně s notovým záznamem (tisk z učebnice HV 2. ročník)
- čtení textu písně po verších (každý žák jeden)
- dechová cvičení, rozezpívání
- zpěv písně s doprovodem na klávesy
- vyhledávání značek (notová osnova, houslový klíč, nota, pomlka), vysvětlení mf, p
- které děti znají, připomenutí hudebních značek, které děti nepoznaly
- společný zpěv písně

Závěr hodiny

- Zhodnocení hodiny

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Ano klavír – klávesy

Aktivita dětí při vyučování:

[Zpívání](#)

Hraní

[Rytmizace](#)

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

[Didaktické hry](#)

[Pracovní listy](#)

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná:

Příloha 11. Dotazník I

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

Vyučující: I

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:.....
.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano Ne

Uved'te, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie ANO NE

Příprava na hodinu I

Ročník: 4. ročník

Téma hodiny: Leoš Janáček Symfonieta, Boleslav, Boleslav

Motivace žáků: Dříve byla povinná vojenská služba a když museli chlapci nastoupit do vojenské služby, nikdo nebyl rád

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s náplní vyučovací hodiny

Hlavní část

- čtení úvodního článku v učebnici HV pro 4. ročník
- poslech hudební ukázky č. 19 Leoš Janáček Symfonieta
- písnička Boleslav, Boleslav poslech z YouTube
- čtení textu písně
- zpěv s YouTube

Závěr hodiny

- Zhodnocení hodiny

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Ano **Ne**

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná:

Příloha 12 Dotazník J

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

Vyučující: J

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:.....
.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano Ne

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO NE

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO NE

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO NE

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO NE

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO NE

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO NE

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO NE

Předzpívám dětem melodii písně ANO NE

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO NE

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách ANO NE

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie ANO NE

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie ANO NE

Příprava na hodinu J

Ročník: 1. ročník

Téma hodiny: Jaro, léto, podzim, zima

Motivace žáků: Roční období, jak vypadá ...

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s náplní vyučovací hodiny

Hlavní část

- dechová cvičení – foukání do balónku
- říkanka – hlasové obměny medvěd, ptáček
- hra melodie a předzpívání písničky
- nácvik první sloky
- Orffovy nástroje – doprovod písničky vlastní volba
- Rytmizace na první dobu
- Zpívání písničky Jaro, léto, ...
- Volný výběr písniček

Závěr hodiny

- Zhodnocení hodiny

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Ano Ne

Aktivita dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná:

Příloha 13. Dotazník K

Téma DP – Příprava budoucího učitele HV

Vyučující: K

1.) Specializace učitele na VŠ

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
specializace

Studijní obor Učitelství bez

Hudební výchova Výtvarná výchova

Speciální pedagogika Tělesná výchova

jiná:.....
.....

2.) Hra na hudební nástroj (doprovodný)

Ano **Ne**

Uveďte, prosím, v jakém rozsahu:

a) hra z listu

Zvládám hru z listu se složitým doprovodem ANO **NE**

Zvládám hru z listu s jednoduchým doprovodem ANO **NE**

Zahraji z listu jednoduché skladby bez doprovodu ANO **NE**

b) hra podle sluchu

Zahraji jakoukoliv píseň podle sluchu ANO **NE**

Zahraji jednoduchou lidovou i umělou píseň podle sluchu ANO **NE**

Zahraji jednoduchou lidovou píseň podle sluchu ANO **NE**

3.) Pěvecké dovednosti

Provádím a nacvičuji s dětmi správnou techniku dýchání ANO **NE**

Vedu s dětmi hlasová cvičení ANO **NE**

Předzpívám dětem melodii písně **ANO** **NE**

Hraji s dětmi různé hlasové hry, např.: hra „Na ozvěnu“ ANO **NE**

4.) Hudební teorie

Orientuji se v základních hudebních značkách **ANO** **NE**

Vysvětlím dětem základní pojmy z hudební teorie **ANO** **NE**

Využívám didaktické hry pro osvojení hudební teorie ANO **NE**

Příprava na hodinu K

Ročník: 3. ročník

Téma hodiny: Hudebně vyjadřovací prostředky, Běží liška k Táboru

Motivace žáků: Guláš a koření co vše se do guláše přidává, co vše musí obsahovat hudba

Organizační forma hodiny: Hromadná

Struktura hodiny:

Úvod

- seznámení s náplní vyučovací hodiny

Hlavní část

- co to jsou hudebně vyjadřovací prostředky pojmy melodie, rytmus, dynamika, tempo, hudební barva
- vysvětlení pojmů práce s učebnicí HV
- hledání rozdílů v notových zápisech
- čtení textu a zpívání písničky Běží liška k Táboru bez hudby
- zpěv s hudebním doprovodem přes YouTube
- opakování naučeného
- zpěv podle výběru dětí s doprovodem YouTube

Závěr hodiny

- Zhodnocení hodiny

Při hodině byl/nebyl použit doprovodný hudební nástroj:

Ano Ne

Aktivity dětí při vyučování:

Zpívání

Hraní

Rytmizace

Zpívání podle karaoke

Zpívání s doprovodem přes YouTube

Didaktické hry

Pracovní listy

Instrumentální nebo vokální hry

Jiná: